

Centar za interdisciplinarno istraživanje stare povijesti
Odsjeka za povijest
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
Arheološki muzej Zadar

ANTIQUITATIS SOLLEMNIA
SVEČANOST STARINE

ANTIDORON MATE SUIĆ
UZDARJE MATI SUIĆU

Sažetci priopćenja

Znanstveni skup 3 - 7. studenog 2015. u Zagrebu i Zadru

Zagreb 2015.

PF press

SVEČANOST STARINE
UZDARJE MATI SUIČU

ANTIQUITATIS SOLLEMNIA
ANTIDORON MATE SUIĆ

SVEČANOST STARINE
UZDARJE MATI SUIČU

ANTIQUITATIS SOLLEMNIA
ANTIDORON MATE SUIĆ

NAKLADNIK:

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
I. LUČIĆA 3

CENTAR ZA INTERDISCIPLINARNO ISTRAŽIVANJE STARE POVIJESTI
ODSJEK ZA POVIJEST

WWW.FFZG.UNIZG.HR/POV/CISP

UREDNICI:

JELENA MAROHNIC
BRUNA KUNTIĆ-MAKVIĆ

NASLOVNICA:

IVA MANDIĆ

GRAFIČKO OBLIKOVANJE I RAČUNALNI SLOG:

BORIS BUI, FF-PRESS

ZNANSTVENI SKUP POD POKROVITELJSTVOM
HRVATSKE AKADEMIJE ZNANOSTI I UMJETNOSTI

SVEČANOST STARINE
UZDARJE MATI SUIČU

ANTIQUITATIS SOLLEMNIA
ANTIDORON MATE SUIČ

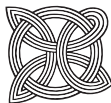
3 - 7. STUDENOG 2015.
U ZAGREBU I ZADRU

SAŽETCI PRIOPĆENJA

CENTAR ZA INTERDISCIPLINARNO ISTRAŽIVANJE STARE POVIJESTI
ODSJEKA ZA POVIJEST
FILOZOFSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ARHEOLOŠKI MUZEJ ZADAR

U SURADNJI SA
SVEUČILIŠTEM U ZADRU
HRVATSKIM ARHEOLOŠKIM DRUŠTVOM I
INSTITUTOM ZA ARHEOLOGIJU U ZAGREBU

 FF press

ZAGREB 2015.

POČASNI ODBOR

Damir BORAS
Ante UGLEŠIĆ
Franjo ŠANJEK
Emilio MARIN
Vlatko PREVIŠIĆ
Jacqueline BALEN
Marko DIZDAR
Tomislav RAUKAR
Šime BATOVIĆ
Janko BELOŠEVIĆ
Slobodan ČAČE
Ante RENDIĆ MIOČEVIĆ
Marin ZANINOVIĆ

ZNANSTVENI ODBOR

Rajko BRATOŽ
Bruna KUNTIĆ-MARVIĆ
Anamarija KURILIĆ
Jean Luc LAMBOLEY
Dražen MARŠIĆ
Robert MATIJAŠIĆ
Marina MILIČEVIĆ BRADAČ
Boris OLUJIĆ
Isabel RODÀ DE LLANZA
Mirjana SANADER
Marjeta ŠAŠEL KOS

ORGANIZACIJSKI ODBOR

Kornelija APPIO GIUNIO
Marina BRKIĆ
Tomislav FABIJANIĆ
Bruna KUNTIĆ-MARVIĆ
Jelena MAROJNIĆ
Jakov VUČIĆ

Za pomoć u organizaciji, osobito u smještaju sudionika, zahvaljujemo Međunarodnom centru za podvodnu arheologiju u Zadru i Sveučilištu u Zadru, Arheološkom muzeju u Zagrebu i Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

ANTIQUITATIS SOLLEMNIA O KONCEPTU SVEČANOSTI STARINE

Dragi sudionici i gosti, svi koji ste se pridružili svečanosti starine! Želimo da se ovih dana ostvari prava *universitas studiorum*, da u ugodnom ozračju s poštovanjem gledamo jedni druge na djelu.

Zagrebački i zadarski studenti slušat će nas iz publike. Četvoro starijih dočekalo vas je pri dolasku, pomaže u organizaciji i pratit će čitav skup i u Zagrebu i u Zadru. Zahvaljujući vašem odazivu, vidjet će i slušati istraživače iz čijih knjiga i članaka uče struku, a nisu njihovi izravni gojenci.

Iskusniji, samostalni istraživači u punom zamahu istraživačke snage iznosit će nove rezultate koje dijelom grade na ostvarenjima svojih učitelja, gledajući njih opet u uloji predavača.

Istraživači s najdužim iskustvom prenosit će svoja postignuća mlađima i s pouzdanjem u budućnost će pratiti izlaganja svojih učenika i nasljednika u usponu.

U vrijeme kad se humanističke znanosti potiskuju u oskudici sredstava i naletu opće dehumanizacije želimo ostvariti ozračje suradnje i uzajamnosti u zajedničkome poslu istraživanja starine. Čovječanstvo je već davno znalo da se od nje može mnogo naučiti: možda ga samo na to treba redovito zajednički podsjećati.

Stoga se svi podvrgavamo tematici o kojoj izlažemo. Formirane su tematske grupe priopćenja u kojima iskusni istraživači sudjeluju zajedno s mladima, djelatnici znanstveno-nastavnih ustanova zajedno s djelatnicima ustanova u kulturi, muzealcima i konzervatorima, specijalisti s područja povijesnih znanosti zajedno s kolegama iz drugih humanističkih i iz društvenih znanosti.

Razmjena znanja o postignućima, suradnja među specijalnostima, interdisciplinarnost u radu, zajednički istup unutar znanstveničke zajednice i prema široj javnosti pravo je uzdarje, antidoron, svima koji su odano istraživali starinu, pa tako i Mati Suiću pod čijim se imenom prvi puta okupljamo o stotoj obljetnici njegova rođenja.

Centar za interdisciplinarno istraživanje stare povijesti već ima razvijenu praksu takvih interdisciplinarnih i transgeneracijskih okupljanja, no opseg koji ima skup koji danas započinje ne bi se mogao dosegnuti bez dragocjene suradnje institucija kojima je Mate Suić bio doprinio svojim radom i vodstvom. U ime oba organizatora, Centra za interdisciplinarno istraživanje stare povijesti Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Arheološkog muzeja Zadar zahvaljujem najprije Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti koja nam je odobrila svoje visoko pokroviteljstvo, zatim Sveučilištu u Zadru, Hrvatskom arheološkom društvu i Institutu za arheologiju u Zagrebu koji su sudjelovali u organizaciji skupa. Svima njima bio je Mate Suić u nekome razdoblju djelatnim članom ili dužnosnikom.

Prisjećat ćemo ga se ovih dana s veseljem i poštovanjem, neki uz osobna prisjećanja, a svi kao korisnici njegovih postignuća. Nadajući se da će ovakva okupljanja pod njegovim imenom postati redovitima, počinjemo od najstarijih vremena o kojima – nadajmo se da je to sretan omen – govore mlađi istraživači. Slijedit će kolege čije su karijere već dosegle zenite. Pratimo ih uživajući u svečanosti starine!

U Jastrebarskom, 3. studenoga 2015.

Bruna KUNTIĆ-MAKVIĆ

Zagreb – Zadar
3 – 7. studenoga 2015.

Utorak, 3. studenoga 2015. Zagreb

Prijepodne dolazak i smještaj sudionika

14⁰⁰ Svečano otvorenje
Pozdravne riječi
Vodi Bruna KUNTIĆ – MAKVIĆ

I. sesija

Dvorana Knjižnice Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti
Strossmayerov trg 14

14⁴⁰ – 15⁰⁰ Franjo ŠANJEK, Uvodno priopćenje

Poleogeneza I: Nastanak i utjecaj grada
Vodi Rajko BRATOŽ

15⁰⁰ – 15²⁰ Jasmina OSTERMAN, *Sumerski gradovi i njihova božanstva: Najstariji južnomezopotamski gradovi kroz arheologiju i mitologiju*

15²⁰ – 15⁴⁰ Josip PARAT, *Ahilejev štit i nastanak polisa: primjer agore*

15⁴⁰ – 16⁰⁰ Jelena MAROHNIĆ, *Institucije srednjojadranskih polisa u epigrafskim izvorima*

16⁰⁰ – 16²⁰ Rasprava i stanka

16²⁰ – 16⁴⁰ Mirjana SANADER, *Prilog proučavanju utjecaja rimske urbanizacije na okoliš istočne obale Jadrana*

16⁴⁰ – 17⁰⁰ Isabel RODÀ DE LLANZA, *Emporiae, Tarraco, Barcino, tre città romane vicine ma molto diverse nel nord d'Hispania Citerior*

17⁰⁰ – 17²⁰ Bruna KUNTIĆ-MARKVIĆ, *Naselja i resursi: razvitak u sjeni autonomnog grada*

17²⁰ – 17⁴⁰ Robert MATIJAŠIĆ, *Antički grad i selo na istočnom Jadranu*

17⁴⁰ – 18⁰⁰ Rasprava i stanka

Nad Flanatičkim zaljevom
Vodi Robert MATIJAŠIĆ

18⁰⁰ – 18²⁰ Josip VIŠNJIĆ, *Nove spoznaje o urbanističkom razvoju antičke Tarsatike i o sustavu CLAUSTRA ALPIUM IULIARUM*

18²⁰ – 18⁴⁰ Petra PREDOEVIĆ ZADKOVIĆ, Palma KARKOVIĆ TAKALIĆ, *Prilog za sintezu povijesti Tarsatike*

18⁴⁰ – 19⁰⁰ Ivana JADRIĆ-KUČAN, *Nekoliko crtica o prošlosti grada Grobnika u antičko doba*

19⁰⁰ – 19²⁰ Rasprava

19³⁰ Zakuska

20³⁰ Arheološki muzej u Zagrebu, razgled stalnoga postava

Srijeda, 4. studenoga 2015. Zagreb

II. sesija

Dvorana I Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3

Iz mediteranskog zaleđa

Vodi Boris OLUJIĆ

- 9⁰⁰ – 9²⁰ Marjeta ŠAŠEL KOS, *Emona and its pre-Roman population: epigraphic evidence*
9²⁰ – 9⁴⁰ Ante RENDIĆ MIOČEVIĆ, *Dva zanimljiva neobjavljena primjerka sitne figuralne rimske metalne plastike iz panonskih područja Hrvatske*
9⁴⁰ – 10⁰⁰ Salmedin MESIHOVIĆ, *Aquae... primjer rimskog urbanizma na području današnjeg Sarajeva*
10⁰⁰ – 10²⁰ Nade PROEVA, *Sur la localisation de la ville LYCHNIDOS et sur l'origine du nom de la ville OHRID*
10²⁰ – 10⁴⁰ Rasprava i stanka

Prema Dalmaciji

Vodi Marjeta ŠAŠEL KOS

- 10⁴⁰ – 11⁰⁰ Ivan MATIJAŠIĆ, *Pseudo-Scylax and the Geography of the Adriatic Coast*
11⁰⁰ – 11²⁰ Feđa MILIVOJEVIĆ, *Zapovjedništvo Apija Klaudija Centona u Iliriku*
11²⁰ – 11⁴⁰ Jana KOPÁČKOVÁ, *Olive Oil and Wine in Roman Dalmatia*
11⁴⁰ – 12⁰⁰ Inga VILOGORAC BRČIĆ, *Kult Jupitra Sabazija na istočnoj jadranskoj obali*
12⁰⁰ – 12²⁰ Rasprava
12²⁰ Ručak, slobodno
15³⁰ Polazak u Zadar (ukrcaj u autobus ispred Filozofskog fakulteta)
20⁰⁰ Arheološki muzej u Zadru, razgled postava antičke zbirke i otvaranje izložbe „Ispričat ću ti priču“ autorice Timke ALIHODŽIĆ
Zakuska

Četvrtak, 5. studenoga 2015. Zadar i Nin

III. sesija

Arheološki muzej Zadar
Trg opatice Čike 2

Poleogeneza II: Narodi, gradine i gradovi

Vodi Jakov VUČIĆ

- 9⁰⁰ – 9²⁰ Slobodan ČAČE, *Početak Plinijeva opisa Ilirika (Nat. hist. 3,139) i Liburni*
9²⁰ – 9⁴⁰ Klara BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ, *Gradinska naselja – četrdeset godina nakon „Antičkog grada“*

- 9⁴⁰ – 9⁵⁰ Vedrana GLAVAŠ, Miroslav GLAVIČIĆ, *Gradina Drvišica – prilog poznavanju kulturnog krajolika podvelebitske primorske padine* (Poster)
- 9⁵⁰ – 10¹⁰ Boris OLUJIĆ, Branko MUŠIĆ, *Obrisi kontinuiteta: prapovijesno i antičko naselje*
- 10¹⁰ – 10³⁰ Sineva KUKOČ, Martina ČELHAR, *Nadin – struktura liburnske nekropole*
- 10³⁰ – 10⁴⁰ Martina ČELHAR, Greg ZARO, Dario VUJEVIĆ, *Nadin – Gradina: The Evolution of City* (Poster)
- 10⁴⁰ – 12⁰⁰ Rasprava i stanka, zakuska, šetnja Forumom

Iadrensia I.
Vodi Slobodan ČAČE

- 12⁰⁰ – 12¹⁰ Natalija ČONDIĆ, *Liburnski grobovi na zadarskom poluotoku* (Poster)
- 12¹⁰ – 12³⁰ Kornelija APPIO GIUNIO, *Sjeverno krilo trijema kapitolija u Zadru i još ponešto o ulozima kapitolijskih hramova u Zadru (iader) i Ninu (Aenona)*
- 12³⁰ – 12⁴⁰ Timka ALIHODŽIĆ, Branka NEDVED, *Rezultati istraživanja uz sjeverno lice Foruma* (Poster)
- 12⁴⁰ – 13⁰⁰ Dražen MARŠIĆ, *Stubci s protomama Jupitra Amona i Gorgone iz Zadra i njihov arhitektonski kontekst*
- 13⁰⁰ – 13²⁰ Kornelija APPIO GIUNIO, Dražen MARŠIĆ, *Basilica Severiana u Zadru*
- 13²⁰ – 13⁴⁰ Jakov VUČIĆ, *Rezultati arheološkog iskopavanja u katedrali sv. Stošije u Zadru*
- 13⁴⁰ – 14⁰⁰ Rasprava

Ninsko poslijepodne
Vodi Radomir JURIĆ

- 14⁰⁵ Polazak autobusom u Nin, Muzej soli
- 15³⁰ Ručak
- 17³⁰ Obilazak ninskih lokaliteta, Muzej ninskih starina
- 18³⁰ Otvaranje izložbe „Tragovi prošlosti iz Kneževe palače u Ninu“ autorice Majde DADIĆ

IV. sesija
Nin, Barokna kuća

Aenonensia
Vodi Kornelija APPIO GIUNIO

- 19⁰⁰ – 19²⁰ Sonja KIRCHHOFFER, *Prostorna terminologija s ninskog natpisa CIL 3, 14322,04*
- 19²⁰ – 19⁴⁰ Marija KOLEGA, Mate RADOVIĆ, *Nove spoznaje o urbanizaciji antičke Enone*
- 19⁴⁰ – 20⁰⁰ Martina DUBOLNIĆ GLAVAN, Miroslav GLAVIČIĆ, *Posveta carskom numenu iz Privlake kod Nina: arhivska i terenska istraživanja*
- 20⁰⁰ – 20²⁰ Rasprava
- 20²⁵ Povratak autobusom u Zadar

Petak, 6. studenoga 2015. Zadar

V. sesija

Arheološki muzej Zadar
Trg opatice Čike 2

Iadrensia II.

Vodi Ante RENDIĆ MIOČEVIĆ

- 9⁰⁰ – 9¹⁰ Timka ALIHODŽIĆ, *Novi prospekt antičkog Zadra s kopnene strane* (Poster)
9¹⁰ – 9²⁰ Nikolina BURICA, *Neobjavljeni rezultati arheoloških istraživanja gradskog kanalizacijskog sustava u antičkom Zadru (Iader)* (Poster)
9²⁰ – 9⁴⁰ Pavuša VEŽIĆ, *Nekoliko tesera za mozaik antičkoga Zadra*
9⁴⁰ – 10⁰⁰ Hrvoje MANENICA, *Novovjekovni nalazi s Poljane Šime Budinića u Zadru*
10⁰⁰ – 10¹⁰ Mladen PEŠIĆ, *Rekognosciranje podmorja Zadarske županije*
10¹⁰ – 10³⁰ Silvija BEKAVAC, *Postolje počasnog spomenika Tita Flavija Agrikole*
10³⁰ – 10⁵⁰ Anamarija KURILIĆ, dr. sc. Berislav ŠTEFANAC, *Altar dedicated to Faustina, recently found in Zadar*
- 10⁵⁰ – 11¹⁰ Rasprava i stanika

Iadrensia III.

Vodi Dino MILINOVIĆ

- 11¹⁰ – 11³⁰ Timka ALIHODŽIĆ, *Ulomak nadgrobne stele s natpisom u stihu iz Zadra*
11³⁰ – 11⁵⁰ Nikola JAKŠIĆ, *Ager antičkog i ranosrednjovjekovnog Zadra*
11⁵⁰ – 12¹⁰ Ana JORDAN KNEŽEVIĆ, *Predromanička obnova ranokršćanskih crkava u okolici Zadra*
12¹⁰ – 12³⁰ Ankica BRALIĆ, *Latinsko i romansko u Oporuci zadarskog priora Andrije iz 918. god*
12³⁰ – 12⁵⁰ Miroslav GRANIĆ, *PETRO FALETRO COMITE COEPTA FVIT VRBS 1443*
- 12⁵⁰ – 13¹⁰ Rasprava, slobodno

VI. sesija

Svečana dvorana Sveučilišta u Zadru
Obala kralja Petra Krešimira IV. br. 2 (2. kat)

Antiquitate florente

Vodi Tomislav FABIJANIĆ

- 14³⁰ – 14⁵⁰ Mato ILKIĆ, Dejan FILIPIĆ, *Ranorepublikanski numizmatički nalazi iz Južne Liburnije*
14⁵⁰ – 15¹⁰ Nikola CESARIK, Luka DRAHOTUSKY-BRUKETA, *Neobjavljeni natpis III. kohorte Alpinaca s Cecele kod Drniša i pitanje pomoćnog logora u Petrovom polju*
15¹⁰ – 15³⁰ Ivo GLAVAŠ, *Konzularni beneficijariji i frumentariji u Burnumu*
15³⁰ – 15⁵⁰ Ivan MATIJEVIĆ, *Dalmatinski frumentariji*
15⁵⁰ – 16¹⁰ Dino MILINOVIĆ, *Pogani ili kršćani? Problemi u interpretaciji rimskih predmeta od srebra*
- 16¹⁰ – 16³⁰ Rasprava

Otočje I.

Vodi Bruna KUNTIĆ-MAKVIĆ

- 16³⁰ – 16⁵⁰ David ŠTRMELJ, *Otok Ugljan u antici*
16⁵⁰ – 17¹⁰ Smiljan GLUŠČEVIĆ, *Novi prilozi o gospodarskom pogonu u Mulinama*
17¹⁰ – 17³⁰ Smiljan GLUŠČEVIĆ, *Istraživanje lokaliteta Gospodska gomila na otoku Ugljanu*
17³⁰ – 17⁵⁰ Smiljan GLUŠČEVIĆ, Nikolina STEPAN, *Podmorski nalazi u Mulinama na otoku Ugljanu*
17⁵⁰ – 18¹⁰ Rasprava i stanka

Otočje II.

Vodi Anamarija KURILIĆ

- 18¹⁰ – 18³⁰ Tomislav GALOVIĆ, *Latinska epigrafička baština Rogovske opatije*
18³⁰ – 18⁵⁰ Zrinka SERVENTI, Morana VUKOVIĆ, *Ceramic Finds from Glavice – Stara Povljana in the context of prehistoric Settlements in the Island of Pag*
18⁵⁰ – 19¹⁰ Irena RADIĆ ROSSI, Giulia BOETTO, *Cissa antiqua – Rezultati istraživanja u podmorju i priobalju uvale Caske na otoku Pagu*
19¹⁰ – 19³⁰ Vlasta BEGOVIĆ, Ivančica SCHRUNK, *Carska vila u uvali Verige na otoku Veliki Brijun – The imperial villa in the Verige Bay on the island of Veliki Brijun*
19³⁰ – 19⁵⁰ Rasprava

Subota, 7. studenog 2015.

VII. sesija

Svečana dvorana Sveučilišta u Zadru
Obala kralja Petra Krešimira IV. br. 2 (2. kat)

Antiquitate declinante, medii aevi et aevorum sequentium I.

Vodi Dražen MARŠIĆ

- 9⁰⁰ – 9²⁰ Mirjana MATIJEVIĆ SOKOL, *Kako čitati povijesne zapise?*
9²⁰ – 9⁴⁰ Ivan BASIĆ, *Vijesti Amijana Marcelina o otoku Čiovu (Boa)*
9⁴⁰ – 10⁰⁰ Rajko BRATOŽ, *Die sog. dalmatinische Dynastie und die Frage der Verselbstständigung Dalmatiens zur Zeit der Untergangs des Weströmischen Reiches*
10⁰⁰ – 10²⁰ Maurizio LEVAK, *Iz povijesti proučavanja procesa kastrizacije na istočnoj jadranskoj obali*
10²⁰ – 10⁴⁰ Ivica PRELENDER, *Kastrizacija i Grad: primjer „naselja na strmeni“*
10⁴⁰ – 11⁰⁰ Rasprava i stanka

Antiquitate declinante, medii aevi et aevorum sequentium II.

Vodi Bruna KUNTIĆ-MAKVIĆ

- 11⁰⁰ – 11²⁰ Davor BULIĆ, *Pars urbana: uvjeti života u kasnoantičkim vilama Istre*
11²⁰ – 11⁴⁰ Miljenko JURKOVIĆ, *Ranosrednjovjekovna fortificirana naselja u Istri*

- 11⁴⁰ – 12⁰⁰ Trpimir VEDRIŠ, *O brdima, zidovima i rupama: nekoliko opažanja o istočnojadranskom gradu za gotske vladavine u svjetlu novog čitanja Kasiodorovih pisama*
- 12⁰⁰ – 12²⁰ Hrvoje GRAČANIN, *Justinian I and the so-called limes maritimus*
- 12²⁰ – 12⁴⁰ Marko PETRAK, *Bizantska duhovna sankcija prokletstva 318 otaca u zadarskim srednjovjekovnim pravnim aktima*
- 12⁴⁰ – 13⁰⁰ Emilio MARIN, *Habent sua fata: Salona, Narona, Mursa*
- 13⁰⁰ – 13²⁰ Rasprava i stanka
- 13²⁰ Mate SUIĆ, *Kompleks foruma u Zadru*
- Predstavljanje rukopisa i rada na izdanju
Nenad CAMBI, Željko TOMIČIĆ, Marina ŠEGVIĆ, Kornelija APPIO GIUNIO, Bruna KUNTIĆ-MAKVIĆ
- 15⁰⁰ Završetak kongresa, slobodno
- 16³⁰ Polazak autobusa prema Zagrebu

S A Ž E C I

Timka Alihodžić

ULOMAK NADGROBNE STELE S NATPISOM U STIHU IZ ZADRA

U sklopu zaštitnih arheoloških istraživanja 1997. godine, u Ulici Šimuna Kožičića Benje, kuda je prolazio glavni rimski kardo (*cardo maximus*), pronađen je ulomak nadgrobne portretne stele sa cjelovito sačuvanim natpisom u heksametru. Za sada je to jedini natpis takve vrste pronađen u Zadru.

Timka Alihodžić

NOVI PROSPEKT ANTIČKOG ZADRA S KOPNENE STRANE (Poster)

U dvorištu Pomorske škole godine 2002. obavljena su manja zaštitna arheološka istraživanja. Pedesetih godina prošlog stoljeća u istom su dvorištu otkriveni nastavci kasnoantičkog i srednjovjekovnog bedema, čije pravce i odnose s antičkim bedemom možemo pratiti od glavnoga ulaza u grad. Obrambeni bedemi iz različitih vremenskih perioda su paralelni. Otkrićem dijela antičkog bedema u dvorištu Pomorske škole, mijenjaju se spoznaje o prospektu antičkoga Zadra s kopnene strane. Prateći prirodnu konfiguraciju terena ili iz nekog drugog razloga graditelji su antički bedem blago prelomili prema jugoistoku. Kasniji su bedemi također blago prelomljeni da bi slijedili pravac antičkoga.

Timka Alihodžić

BRANKA NEDVED, REZULTATI ISTRAŽIVANJA UZ SJEVERNO LICE FORUMA (Poster)

Na mjestu bivše Kaptolske biblioteke te dvorišta na začelju katedrale Sv. Stošije i njezina zvonika u Zadru provedena su opsežna arheološka istraživanja 2000. godine. Otkriveni su slojevi od prapovijesti preko antike do srednjega vijeka. Otkrića taberni dekumana, ulice s kloakom te prostorije s mozaikom obogaćuju dosadašnje spoznaje o antičkom Jaderu i njegovu forumu.

Kornelija Appio Giunio

SJEVERNO KRILO TRIJEMA KAPITOLIJA U ZADRU I JOŠ PONEŠTO O ULOZI KAPITOLIJSKIH HRAMOVA U ZADRU (IADER) I NINU (AENONA)

Zaštitna arheološka istraživanja 2002. na 2003. god. provedena su na rimskom kapitoliju (*capitolium*), smještenom uz sjeverozapadnu stranu foruma s kojim se uklapao u jedinstven urbanistički kompleks. Čitav kapitolij bio je s tri strane – južne, zapadne i

sjeverne, okružen trijemom. Posred kapitolija uzdizao se hram (*templum*), monumentalno glavno svetište.

Istraživalo se na sjevernom krilu trijema kapitolija (sjeverno krilo, sjeverozapadni kut i dijelom zapadno krilo trijema). Dijelom je prostor već bio istraživanih 60-tih godina prošloga stoljeća, pod vodstvom pokojnog akademika Mate Suića. U istraživanjima je u cijelosti otkriven perimetar sjevernoga krila trijema, sjeverozapadni kut ogradnog zida kapitolija, kao i zapadni ogradni zid. Novootkriveni monumentalni kanal rimske kanalizacije, koji se dijagonalno pruža kroz sjeverno krilo trijema u pravcu sjever-jug potpuno je izmijenio do sada pretpostavljeni način odvodnje oborinskih voda s cijeloga kompleksa kapitolija. Čitav teren prije izgradnje objekata na kapitoliju nije bio posvuda jednako visok. Dok je na južnoj strani živac i danas vrlo visok, prema sjeveru niveleta se znatno spušta. Razlika u niveleti iznosila je oko 2 m. Stoga je sjeverno krilo trijema trebalo podignuti za tu visinu, čime je stvoren prostor među temeljima. Treba odgovoriti na pitanje u koje je svrhe taj prostor služio, je li korišten kao podrum ili je ostavljen prazan radi izolacije. Kult Kapitolijske trijade (Jupiter, Junona i Minerva), kao jedinstvene kultne zajednice, vezan je uz hramove u Zadru i Ninu. Osim službenog značenja vrhovnih božanstava rimske države, trijada je sastavni dio duhovne kulture stanovništva koje se na našu obalu doselilo iz italskih oblasti. Često se kroz literaturu provlači misao da su kapitolijski hramovi u Zadru i Ninu u nekoj fazi dobili funkciju Augusteja, središnjeg mjesta gdje se obavljao službeni državni carski kult. Pokušat ću razjasniti zašto to nije bilo moguće.

Kornelija A. Giunio i Dražen Maršić
BASILICA SEVERIANA U ZADRU

Arheološki muzej Zadar izveo je 2006-2007. godine zaštitna arheološka istraživanja radi uređenja dijela prostora uz rimski forum, gdje se nalazilo neorganizirano i neuređeno parkiralište. Istraživanja su provedena južno od rimskog foruma, prostoru na kojem je u rimsko doba bila podignuta monumentalna gradska bazilika koju, na temelju njezinih stilskih odlika, treba datirati u kraj 2. ili sam početak 3. stoljeća. Uvjetno se može nazvati *basilica Severiana* jer je građena u doba careva Severa. Bazilika je imala tri lađe, središnja je završavala na istočnoj strani jednim povišenim podijem (tribunal) s kojega su gradski magistrati komunicirali s narodom. Tribunal je polukružne tlocrtne osnove, upisan u okvir perimetralnih zidova, a sa strana je, na završetku pobočnih lađa, imao po jednu prostoriju kvadratne osnove. Pretpostavka da se isti tribunal nalazio na njezinu zapadnom završetku potvrđena je navedenim arheološkim istraživanjima, uz kuću Rašica, te je utvrđena dužina bazilike. Središnji je njezin dio većim dijelom uništen gradnjom mletačke cisterne u 16. stoljeću. Otkriveni su nastavci zidova južnog broda bazilike, dijelom u temeljima zidova cisterne. Poseban problem i zanimljivost predstavlja otkriće položenih velikih kamenih ploča na južnom zidu bazilike, nad kojima se uzdiže uži zid (građen od klesanaca povezanih obilnom bijelom žbukom, tehnika *opus quadratum*) te uza zid (prema jugu) niz ploča profiliranih krajeva. Predstoje utvrđivanje i rekonstrukcija mogućeg izgleda južne fasade bazilike. Može se s dosta sigurnosti pretpostaviti da je južni brod bazilike bio na nešto nižem nivou u odnosu na središnji i sjevernji brod bazilike. Prepoznavanje stupovlja i arhitektonske

dekoracije bazilike oduvijek je predstavljalo velik problem. U dvama izdanjima monografije *Antički grad na istočnom Jadranu* (iz 1976. i 2003) Suić je ustvrdio da je bazilika imala stupove „od granita crveno-bijele granulacije“, a kapitule i trabeaciju „od bijelog mramora“. U djelu *Zadar u starom vijeku* potpuno zaobilazi pitanje opreme bazilike. U neobjavljenom rukopisu Suić iznosi potpuno drukčije mišljenje prema kojemu bi stupovi prizemne kolonade i njihovi kapituli bili oni od penteličkog mramora (u njegovo vrijeme navodno izloženi ispred Sv. Donata), predlaže da su monoliti od crvenog granita stupove galerije, a elemente vijenca uopće ne spominje. S obzirom na činjenicu da ne postoje elementi od penteličkog mramora i da je granitni stup usamljeni nalaz koji se usmenom predajom povezuje s Rimom, iznesene teze ne mogu se prihvatiti. Stupovi bazilike najvjerojatnije su oni od cipolina, danas uzidani ispred glavne apsida Sv. Donata, što pokazuju visina, promjer stabla i dimenzije plinta na kojima su morali stajati. Trabeaciji zacijelo pripada skupina većih komada vijenca izložena na poljani Pape Ivana Pavla II, stilski podudarna sličnim, ali manjim komadima forumskoga vijenca. Galeriji bazilike zbog stilskih je razloga moguće pripisati stubce s protomama Pana i Dioniza (koji su nosili stupove) te pluteje s erotima i girlandama. U nedavnoj objavi bazilici je s oprezom pripisan i monolitni pilastar uzidan u katedrali Sv. Stošije, gotovo nepoznat široj stručnoj javnosti. Arhitektonska dekoracija bazilike izvedena je po uzoru na onu susjednoga foruma i uglavnom od istog materijala, očito s namjerom da se građevina uklopi u dotadašnji arhitektonski program.

Ivan Basić

VIJESTI AMIJANA MARCELINA O OTOKU ČIOVU (BOA)

Epigrafski korpus iz razdoblja rimske vladavine nad istočnim Jadranom dosad je u više navrata korišten za ubikaciju imovine koja se nalazila u domeni carskoga fiska (*fiscus*), točnije patrimonija ili *res privata*. Nasuprot tome, s istog su motrišta rimskodobni literarni izvori bili manje korišteni u historiografiji. U tu svrhu bit će analizirano nekoliko povijesnih izvora iz 4. i 5. stoljeća: Amijan Marcelin (*Res gestae*), *Codex Theodosianus*, Jeronim (*Contra Vigilantium*), koji spominju srednodalmatinski otok Čiovo (*Boa, Bua*) kraj Tragurija. Egzegeza tih tekstova ponudit će zaključke o pripadnosti Čiova carskim, odnosno, državnim posjedima rimskoga razdoblja u srednjoj Dalmaciji.

Vlasta Begović, Ivančica Schrunk

MOGUĆA CARSKA VILA U UVALI VERIGE NA BRIJUNIMA

Pitanje administrativnog položaja antičkih Brijuna u odnosu na rimsku koloniju Polu nije do sada riješeno jer nema dokumentirane evidencije o tome. Mate Suić je u članku o carskoj fulonici, takozvanom „*Baphium Cissense Venetiae et Histriae*,“ dokumentiranoj u *Notitia Dignitatum*, argumentirano razradio tezu da su Brijuni bili u carskom posjedu u kasnoj antici. Na temelju toga je iznio mogućnost da su Brijuni mogli biti izuzeti iz pulskog teritorijalnog agera već puno ranije, tj. da nisu bili atribuirani koloniji ni prilikom njenog osnivanja u vrijeme Cezara.

Epigrafska i povijesna istraživanja, te studija amfora i tegula sa žigovima povezivali su gradnje vila na Brijunima, posebno maritimne vile u uvali Verige, sa rimskom senatorskom obitelji Laecanii, vlasnicima figline u Fažani. Pretpostavka da je obitelj Laecanii posjedovala Brijunsko otočje je posredno dokazana preko žigova na tegulama s njihovim imenima na Brijunima, koji nisu nađeni na nijednom drugom lokalitetu. Postojanje carske vile na Brijunima, o kojoj je također pisao Suić povezano je s prelaskom figline u Fažani u carsko vlasništvo u vrijeme Flavijevaca, što je dokumentirano žigovima na amforama. Postoji mogućnost da su i Brijuni u to vrijeme postali carski posjed, situacija koja je ostala do kasne antike.

Silvija Bekavac

POSTOLJE POČASNOG SPOMENIKA TITA FLAVIJA AGRIKOLE

Tit Flavije Agrikola obnašao je municipalnu službu u Saloni, Ekvu, Rideru i Sponumu, kao i jednu vojničku u X. legiji Gemini. Kako u znanstvenoj literaturi postoje brojne interpretacije i nedoumice vezane uz rekonstrukciju Agrikoline karijere, cilj ovog rada je, u svjetlu novih spoznaja, odrediti točan redoslijed obnašanja pojedinih funkcija, uz nezaobilaznu analizu samoga konteksta u kojem se podiže spomenik.

Ankica Bralić

*LATINSKO I ROMANSKO U OPORUCI ZADARSKOG PRIORA
ANDRIJE IZ 918. GODINE*

Cilj je izlaganja primjenom metodologije ovjerovljene u istraživanjima srednjovjekovnog latiniteta u Španjolskoj i Italiji prikazati stanje nominalne fleksije u Oporuci zadarskoga priora Andrije iz 918. godine. Naime, morfologija srednjovjekovnog latiniteta u razdoblju koje prethodi afirmaciji reformiranog latinskog u romanskim područjima izvan izravna karolinškog utjecaja ne može se tumačiti samo niskom razinom latinske pismenosti, već i utjecajem ranoromanskog jezika čiji je nominalni sustav rezultat formalne redukcije i funkcionalnog preustroja. Tako se pisani srednjovjekovni latinski i govorni ranoromanski ne percipiraju kao dva odvojena idioma, već kao dva registra istoga jezika. U pisanom izričaju ti se sustavi prožimlju te romanska morfosintaktička rješenja sustavno prodiru u pisani latinski. Nedvojbeno se može zaključiti kako nije riječ o zamjeni padeža, već o utjecaju govornog na pisani izričaj.

Rajko Bratož

*DIE SOG. DALMATINISCHE DYNASTIE UND DIE FRAGE
DER VERSELBSTSTÄNDIGUNG DALMATIENS ZUR ZEIT DER
UNGERGANGS DES WESTRÖMISCHEN REICHES*

Ausgehend von der wichtigen kroatischen Studie (V. Posavec, *Dalmacija u vrijeme Marcellina i Julija Nepota* /Zusammenfassung: *Dalmatia in the time of Marcellinus and Julius*

Nepos, 2007), die eine erschöpfende Synthese der älteren Forschungen bringt, werden in unserem Beitrag besonders jene Fragen akzentuiert, die von verschiedenen Autoren in den letzten Jahren angeschnitten worden sind (D. Hennig, 1999; M. Kulikowski, 2002; J. Szidat, 2010; R. Bratož 2011; G. Zecchini 2015). Der Antritt der sog. dalmatinischen Dynastie ist eine typische Erscheinung der Krisenzeit im Weströmischen Reich, als in verschiedenen Teilen die autonomen, d.h. von der Zentrale nicht kontrollierten Gebiete auftraten (in Gallien, Hispanien, Noricum, Britannien usw.). Das römische Dalmatien fungierte für rund ein Vierteljahrhundert als de facto selbständiges Staatsgebilde, das sich in die diplomatischen und politischen Beziehungen mit dem Oströmischen- wie Weströmischen Reich eingliedern konnte. Im Vergleich mit den Usurpationen und Versuchen der Sezessionen im 3. und 4. Jh. weist der Beispiel Dalmatiens auf Besonderheiten hin.

(1) Nachdem Marcellinus als militärischer Befehlshaber in Dalmatien 454 (nach Kulikowski erst um 461) dem Kaiser den Gehorsam abgesagt hatte, hat er nicht den Kaisertitel usurpiert, um die Ansprüche auf die Herrschaft im Westen zu legitimieren, ebenso hat er keinen eigenen Kandidaten für den Kaisertitel nominiert, sondern begnügte sich mit der Macht in der eigenen Provinz. Eine ähnliche Stellungnahme ist bei den Heermeistern (römischer oder barbarischer Herkunft) anderenorts zu beobachten, z.B. in Afrika (Gildo im frühen 5. Jh.), in Thrakien (Vitalianus), in Kleinasien (Illus) usw. Nach dem gewaltsamen Tod Marcellins (468) überging die Macht auf seinen Neffen Julius Nepos. Erst dieser hat bei der festen Unterstützung des Ostkaisers den Kaisertitel im Westen übernommen (474/5); nach dem Militärputsch 475 ist auch er nach Salona geflohen, wo er noch fünf Jahre als Kaiser des Westreichs regierte. Dabei erstreckte sich sein Regierungsgebiet freilich nur auf Dalmatien.

(2) Das Staatsgebilde war so stark und bedeutend, dass es in Einzelfällen als gleichwertiger Partner in Beziehungen mit Ost- und Westreich erschienen ist.

(3) Dalmatien hatte offensichtlich eine starke wirtschaftliche Basis, auf deren Grundlage es ein starkes Söldnerheer (vorwiegend aus Hunnen und Goten) und eine Militärflotte unterhalten konnte.

(4) Die dalmatinische Elite mit der ‚Dynastie‘ an der Spitze hat sich mit den aristokratischen Gruppen anderswoher gebunden; zur Zeit des Julius Nepos mit Norditalien (bes. Ligurien). In der Entscheidungsphase der Machtkampf war der Hauptgegner die aristokratische Gruppe aus Südpannonien mit Orestes und seinem Kreis, der den dalmatinischen Kaiser verdrängte.

(5) Mit Ausnahme des gallischen Kaisers Avitus, der nach dem Fall für eine recht kurze Zeit zum Bischof eingesetzt wurde, ist der dalmatinische Fall, als der abgesetzte Kaiser Glycerius – im Gegensatz zu den kanonischen Regeln – zum Bischof von Salona und damit zum Metropolit Dalmatiens erhoben wurde, ein einzigartiger Fall in der Kirchengeschichte der Spätantike. Er weist auf engen Verbindungen zwischen der Weltmacht und der Kirche in Dalmatien hin.

(6) Das Ergebnis der Diskussion über den Zeitpunkt des Verfalls des Weströmischen Reichs (476 oder 480) ist von der Priorität der Kriterien abhängig. Wichtiger als diese Debatte scheint uns die Frage sein, ob mit dem Sturz des letzten dalmatinischen ‚Herrschers‘ Ovida durch Odoaker 481 die dalmatinische ‚Selbstständigkeit‘ völlig vernichtet wurde bzw. ob irgendwelche ihre Relikten noch weiter existierten.

Davor Bulić

PARS URBANA: UVJETI ŽIVOTA U KASNOANTIČKIM
ISTARSKIM VILAMA

U priopćenju su sistematizirani podaci o kasnoantičkim stambenim dijelovima izvan-gradskih građevina u pulskom i porečkom ageru. U Istri je od 4. stoljeća na znatnom broju primjera ovakvih građevina moguće pratiti proces „ruralizacije“, odnosno, degradacije ili nestajanja urbanih elemenata. Nasuprot tomu, arheološki podaci prikupljeni tijekom posljednja dva desetljeća, kao i reinterpretacija nekih starijih podataka, ukazuju da nije riječ o općoj pojavi koja bi teoretski bila primjenjiva na sve lokalitete ovakvog tipa u navedenom razdoblju. Zabilježen je i nastavak razvoja stambenih sadržaja koji su prema arhitektonskoj dekoraciji i sadržajima termalnih kompleksa usporedivi s *pars urbana* ranocarorskog razdoblja. Klasični rimski način izvangradskog života traje tijekom čitava kasnog Carstva, ostrogotske i bizantske vladavine, sve do kraja 6. ili početka 7. stoljeća kada su u Istri nastupila turbulentna vremena koja su označila definitivni otklon od klasične civilizacije.

Nikolina Burica

NEOBJAVLJENI REZULTATI ARHEOLOŠKIH ISTRAŽIVANJA
GRADSKOGA KANALIZACIJSKOG SUSTAVA U ANTIČKOM
ZADRU (IADER)

Rad nudi uvid u rezultate dosad neobjavljenih arheoloških istraživanja gradskoga kanalizacijskog sustava na zadarskom poluotoku u doba antike. Istraživanja je provodio Arheološki muzej Zadar tijekom posljednjih 30-tak godina, a nadovezuju se na istraživanja akademika Mate Suića i nadopunjuju dosada poznate podatke o smjeru pružanja mreže gradske kanalizacije.

Klara Buršić-Matijašić

GRADINSKA NASELJA – ČETRDESET GODINA NAKON
ANTIČKOGA GRADA

Gradine predstavljaju prepoznatljiv krajobrazni element istočne obale Jadrana. Civilizacijska su osnova za urbani razvoj prostora. Akademik Suić bio je, nakon drugoga svjetskog rata, među prvim znanstvenicima koji su se dotakli problema razvoja naselja u čijim su počecima većinom uvijek bile gradine. Suićeva poleogeneza od predurbane, protourbane i, konačno, urbane faze naselja na uzvisinama, nit je vodilja koju pratimo u posljednjih četrdesetak godina otkad je autor napisao tekst kao uvod u svojju knjigu *Antički grad – na istočnom Jadranu*.

Nikola Cesarik, Luka Drahotusky-Bruketa

NEOBJAVLJENI NATPIS III. KOHORTE ALPINACA S CECELE KOD DRNIŠA I PITANJE POMOĆNOG LOGORA U PETROVOM POLJU

Natpisi vojnika rimskih pomoćnih postrojbi s područja Petrovog polja povod su razmišljanjima mnogih autora o postojanju rimskog utvrđenja uključenog u liniju rimskih logora od Burnuma do Tilurija (tzv. »delmatski limes«). Trag na navedenom području ostavili su pripadnici četiriju pomoćnih postrojbi (*cohors I Lucensium, ala Claudia nova, cohors III Alpinorum, cohors I Belgarum*) zabilježenih dosad na ukupno osam natpisa. U priopćenju ćemo iznijeti uvid u problematiku odnosa rimske vojske na spomenutom prostoru kroz donošenje prijedloga ubikacije mogućega rimskog logora nedaleko od Kadine Glavice. Uz to, bit će predstavljen neobjavljeni natpis sa spomenom III. kohorte Alpinaca, pronađen davne 1911. na gradini Ceceli nedaleko od Drniša, koji se danas čuva u Arheološkom Muzeju u Zadru.

Slobodan Čače

POČETAK PLINIJEVA OPISA ILIRIKA (NAT. HIST. III, 139) I LIBURNI

O početnom dijelu Plinijeva opisa Ilirika (*Nat. hist.* III, 139) postoje proturječna mišljenja. Smatra se da je taj dio teksta zapravo nedovršen zbog neusklađenosti podataka preuzetih iz raznorodnih vrela. Problematično je isticanje navoda o Liburnima ondje gdje bismo očekivali uvod u izlaganje o Iliriku i susjednim područjima. Ne raspoložujući prikladnim izvorima za pregledni uvod, Plinije započinje Liburnima i povezuje ih s narodima poput Mentora, Himana i drugih – time upućuje na stanje koje prethodi nastanku pojma Ilirik. Opravdano je Suićevo mišljenje da je to još jedna reminiscencija na drevnu važnost Liburna. Plinijev izvor, pak, pripada učenoj književnosti kasnijeg Augustovog doba. Navod o Liburnima od Raše (*Arsia*) do Krke (*Titium*) trebalo bi relativizirati, jer bi pripadao istom eruditskom izvoru. Ostaje i dalje otvoreno pitanje etničke i/ili političke pripadnosti zajednica oko Kvarnera, pitanje koje valja rješavati daljnjim istraživanjima.

Martina Čelhar, Greg Zaro, Dario Vujević

NADIN – GRADINA: THE EVOLUTION OF CITY (Poster)

In 2015, the University of Zadar and University of Maine (USA) embarked on a collaborative research program to evaluate the urban transformation of Nadin-Gradina. Five units were excavated at the site to understand depth of deposits, chronology, and integrity of the archaeological record. The results suggest that, while Nadin was occupied intermittently for about 2000 years, the most significant physical transformation of the site occurred during Roman governance of Dalmatia.

Natalija Čondić

LIBURNSKI GROBOVI NA ZADARSKOM POLUOTOKU

Martina Dubolnić Glavan, Miroslav Glavičić

*POSVETA CARSKOM NUMENU IZ PRIVLAKA KOD NINA:
ARHIVSKA I TERENSKA ISTRAŽIVANJA*

Početkom 20. st. don Luka Jelić zabilježio je u terenski dnevnik da su kao spolija u kući Grbića u Privlaci uzidana dva ulomka počasne baze s djelomično sačuvanom posvetom carskome numenu (*Numini Imp. Caesaris...*). Podatke don Luke Jelića autori uspoređuju s topografskim podacima koji su prikupljeni terenskim istraživanjima provedenim tijekom 2012. godine u Privlaci kod Nina. Posvetu carskome numenu u Privlaci autori sagledavaju u kontekstu manifestacija štovanja carskoga kulta u municipiju Enoni, ali i šire, u Gornjem Iliriku/Dalmaciji.

Tomislav Galović

LATINSKA EPIGRAFIČKA BAŠTINA ROGOVSKE OPATIJE

Latinska epigrafička baština zauzima iznimno važno mjesto u natpisnom korpusu srednjega i novoga vijeka jadranskoga područja. Stoga kao velika cjelina zaslužuje poseban tretman, obradu, konzerviranje, katalogiziranje i publiciranje. Na izabranim natpisima prikazat ćemo najvažnije iz srednjovjekovne latinske epigrafičke baštine Rogovske opatije (prvotno samostan Sv. Ivana Evanđelista u Biogradu, potom Sv. Kuzme i Damjana na brdu Čokovcu kod Tkona na otoku Pašmanu) te ćemo zamijetiti stupanj obrađenosti te vrijedne baštine – arhiva u kamenu (*saxa loquuntur*), ali i razilaženja u nekim tumačenjima. Uz nešto kasnije glagoljičke natpise to benediktinsko sakralno zdanje na Čokovcu sačuvalo je iznimno vrijedne latiničke epigrafičke spomenike zreloga srednjovjekovlja. Posebice do izražaja dolaze natpisi (Čokovac, Rogovo, Gorica, Sv. Filip i Jakov) koje je dao postaviti najznačajniji opat te redovničke zajednice Petra II. Zdranina (1364. – 1382.) i koji je s pravom nazvan: *abbas dignissimus Petrus de ladra*. Nakana je, pak, interdisciplinarnim putem tu spomeničku baštinu – jedine i danas živuće muške redovničke zajednice koja se može podičiti ranosrednjovjekovnim statusom kraljevskoga samostana (*monasterium regale*) – predstaviti i učiniti pristupačnom znanstvenicima različitih područja, ali i svima koji su za nj zainteresirani.

Vedrana Glavaš, Miroslav Glavičić

*GRADINA DRVIŠICA – PRILOG POZNAVANJU KULTURNOG
KRAJOLIKA PODVELEBITSKE PRIMORSKE PADINE (POSTER)*

Arheološki lokalitet Drvišica u Karlobagu kompleksno je nalazište koje čine prapovijesna gradina i nekropola, antičko naselje, kasnoantička utvrda, ranogotička crkva

sv. Vida te ostaci ceste Terezijane. Autori će u radu prikazati rezultate istraživanja Drvišice, koji su znatno pridonijeli razumijevanju kulturnog krajolika podvelebitske primorske padine te konteksta naseljavanja tog područja, čiji je kontinuitet moguće pratiti od željeznog doba.

Ivo Glavaš

KONZULARNI BENEFICIJARIJI I FRUMENTARIJI U BURNUMU

Nakon odlaska legijâ i utemeljenja municipija u Burnumu, najkasnije u Hadrijanovo doba 138. godine, natpisi aktivnih legionara pronađeni u Burnumu svode se na pripadnike ureda namjesnika provincije Dalmacije: konzularne beneficijare i frumentarije. Konzularni beneficijari su u Burnumu boravili u zasebnoj stanici s pripadajućim svetištem, kako je to uobičajeno već od 2. stoljeća u nekim provincijama Rimskoga Carstva. Na temelju jednog od natpisa konzularnih beneficijara iz Burnuma moguće je raspravljati o poziciji stanice sa svetištem koja je, analogno arheološkim podacima iz istraženih stanica na germanskom limesu i u Sirmiju, bila u neposrednoj blizini, ali izvan obrambenih bedema nekadašnjega legijskog logora. Pažljivom epigrafskom analizom natpisâ na sačuvanim žrtvenicima konzularnih beneficijara iz Burnuma, potaknut ćemo raspravu o tome iz kojih legija s dunavskog limesa su došli i kakva je njihova zastupljenost u okvirima ureda namjesnika provincije Dalmacije. Pronalazak natpisa jednog frumentarija u Burnumu ponovno otvara pitanje njihove funkcije u principatu, jer se čini da su u Burnumu upravo oni bili nadležni za nadzor opskrbe koja je iz skardonitanske luke išla prema Burnumu i dalje na panonski limes. Iako je u suvremenoj historiografiji i arheologiji funkciju frumentarija tijekom principata uobičajeno dovoditi u vezu samo s kurirskim poslovima po provinciji i između provincija i Rima (*Castra Peregrina*), ipak postoje epigrafski dokazi da su se i nakon 1. stoljeća frumentariji bavili poslovima opskrbe žitom, kako kaže naziv njihove funkcije nastao u republikanskom periodu.

Smiljan Gluščević

NOVI PRILOZI O GOSPODARSKOM POGONU U MULINAMA

Prošlo je pedeset godina od završetka istraživanja velikoga gospodarskog objekta u Mulinama na otoku Ugljanu. Tijekom proteklih petnaestak godina niz novih informacija koje su rezultat kako dijelom obavljenih geofizičkih istraživanja, tako i saznanja dobivenih kratkim podmorskim istraživanjem, ali i drugim obližnjim arheološkim nalazima. Na osnovi svega moguće je dopuniti i dobiti kompleksniju sliku sklopa arhitektonskih ostataka, ali i vremena nastanka i trajanja toga najvećeg istraživanog gospodarskog sklopa u Dalmaciji.

Smiljan Gluščević
*ISTRAŽIVANJE LOKALITETA GOSPODSKA GOMILA
NA OTOKU UGLJANU*

Tijekom 1998. godine, u sklopu aktivnosti *Task Force* Hrvatske matice iseljenika, obavljani su petnaestodnevni radovi na lokalitetu Gospodska gomila smještenom 1 km istočno od gospodarskog kompleksa u Mulinama na otoku Ugljanu. Nakon krčenja šume pokazali su se obrisi relativno velikog objekta – *villa maritima* – koji je imao i manju pripadajuću luku. Nalazi ostataka arhitekture omogućili su dobivanje osnovne tlocrtne dispozicije, dok su nalazi grobova ukazali na moguće vrijeme prestanka upotrebe. Čitav objekt valja sagledati i iz rakursa ranijih nalaza koje još krajem 19. stoljeća spominje don Frane Bulić.

Smiljan Gluščević, Nikolina Stepan
PODMORSKI NALAZI U MULINAMA NA OTOKU UGLJANU

Podmorska istraživanja, u trajanju od samo nekoliko dana, poduzeta su 1998. godine unutar nekoliko manjih sondi u plitkom moru ispred gospodarskog kompleksa u Mulinama na otoku Ugljanu. To su prva takva istraživanja na otoku Ugljanu kojima je dobiven uvid u osnovnu stratigrafiju. Ona je, uz to, pružila jasniju sliku o vrsti, provenijenciji i kronologiji materijala koji je stizao u luku, a bitno je nadopunila saznanja o nastanku i vjerojatnom prestanku upotrebe gospodarskog kompleksa kojemu je pripadala.

Hrvoje Gračanin
JUSTINIJAN I. I TAKOZVANI LIMES MARITIMUS

Hipoteza o takozvanome morskom limesu, osmišljena da opiše mrežu pomorskih utvrda na obali i otocima istočnoga Jadrana u justinijansko i postjustinijansko doba, postala je jednim od toposa u hrvatskoj historiografiji kasne antike. Pokojni profesor Mate Suić bio je jedan od njezinih najistaknutijih predlagača. Nedavno je ta hipoteza osporena. Cilj izlaganja je predstaviti tu hipotezu i iznova razmotriti dokaze za koje se smatralo da joj idu u prilog. Namjera je ponuditi nove poglede i izostaviti navedenu hipotezu iz repozitorija tekuće historiografske terminologije. To ne znači da stvaranje mreža pomorskih utvrda na istočnom Jadranu, u vrijeme Justinijana I. i kasnije, nije bilo sustavan i kontinuirani trud, nego ono nije u prvom redu uključivalo svrhu vojne obrane, što termin *limes* podrazumijeva, nego je radije služilo svrsi plovidbe i donekle je moglo imati funkciju zbjega.

Miroslav Granić

PETRO FALETRO COMITE COEPTA FVIT VRBS 1443.

Akademik Mate Suić bavio se gradovima na istočnojadranskoj obali od antike do srednjega vijeka. Već davne 1975. godine na znanstvenom je skupu posvećenom životu i djelu našeg istaknutog renesansnog majstora, Jurja Dalmatinca, pozornost usmjerio na problem urbanizma grada Paga koji je *ex nihilo*, prema unaprijed zacrtanom urbanističkom planu, podignut u drugoj polovici 15. stoljeća. Svome Pagu, gradu u kojemu je proveo dobar dio godina svoga života, Suić se često vraćao posvetivši dio znanstvenog opusa raznim problemima iz starije i novije povijesti, posebno nezaobilaznu i jedinu znanstvenu monografiju objavljenu 1953. godine. Autor ovog izlaganja obrađuje dosad neobrađeni natpis iz 1443. godine, uklesan na kamenu, koji izravno posvjedočuje povijesni događaj iz 1443. godine – utemeljenje grada Paga. Natpis s imenom i grbom paškoga kneza Petra Faliera, koji je imao čast postaviti kamen temeljac, kratak je i jezgrovit. U jednoj rečenici na latinskom jeziku ovjekovječen je taj, za Pag važan, povijesni događaj. Uz natpis autor analizira i javnu ispravu, svjedočanstvo toga događaja 18. svibnja 1443, koju možemo smatrati paškim rodnim listom.

Mato Ilkić, Dejan Filipčić

RANOREPUBLIKANSKI NUMIZMATIČKI NALAZI IZ JUŽNE LIBURNIJE

Akademik Mate Suić prvi donosi podatke o jednom ranorepublikanskom numizmatičkom nalazu koji potječe s Bribirske glavice. To je dosad jedini objavljeni poluuncijalni semis iz južne Liburnije. Izliven je u Luceriji između 214. i 212. godine prije Krista (RRC 43/2a). Međutim, s brojnih gradina u sjevernoj Dalmaciji potječe raznovrsna numizmatička građa koja dosad nije bila publicirana. To su, primjerice: *aes rude*, *aes signatum*, *aes grave* i uncije. Među inim, zastupljeni su i ranorepublikanski prekovi siračkog novca, za sada jedinstveni nalazi u sjevernoj Dalmaciji. Osim za cjelovitije poznavanje numizmatičke topografije, sva navedena svjedočanstva važna su i za bolje sagledavanje najstarije uporabe sredstava plaćanja u južnoj Liburniji.

Ivana Jadrić-Kučan

NEKOLIKO CRTICA O PROŠLOSTI GRADA GROBNIKA U ANTIČKO DOBA

Naselje Grad Grobnik smjestilo se sjeverozapadno od Rijeke na nadmorskoj visini od 455m, na strateški važnom položaju između lijeve obale Rječine i plodnoga Grobničkog polja. Pod tim imenom prvi se put spominje u znamenitom Vinodolskom zakniku iz 1288. godine Iako je ime naselja tek tada prvi put zabilježeno, arheološki ostaci pokazuju kako se na ovom prostoru živjelo već od prapovijesnih vremena, preko antike, srednjeg vijeka, kada su na vrhu samog naselja, 1225. godine, krčki knezovi Fran-

kopani sagradili Kaštel, utvrdu trokutastog oblika. Položaj samog Kaštela na krajnjem sjeverozapadnom dijelu naselja najvjerojatnije je doveo do uništenja arhitekture iz starijih razdoblja, zbog čega se o naselju ranije ništa ne zna. Stoga ćemo priopćenjem, na temelju analize arheološkog materijala s tog prostora, predstaviti važnost Grada Grobnika u antičko doba.

Nikola Jakšić

AGER ANTIČKOG I RANOSREDNJOVJEKOVNOG ZADRA

Ana Jordan Knežević

*PREDROMANIČKA OBNOVA RANOKRŠĆANSKIH CRKAVA U
OKOLICI ZADRA*

U izlaganju se raspravlja o ulomcima crkvenoga kamenog namještaja i arhitektonske dekoracije koji posvjedočuju predromaničku obnovu ranokršćanskih crkava u okolici Zadra. Pritom će biti donesena jedinstvena tipološko-stilska analiza, u koju su uvršteni najznačajniji kameni spomenici, od ograda svetišta do sarkofaga i ciborija. S posebnim će osvrtom biti razmatrane one crkve koje su nastale tijekom kasne antike u važnim ruralnim središtima, a početkom srednjega vijeka bile su sastavnim dijelom hrvatskoga područja te su bile obnovljene kao privatne bogomolje. Na temelju komparativne analize pronađenih spomenika, ali i ostalih važnih čimbenika, u izlaganju će biti iznesena nova zapažanja o njihovoj obnovi. Također, bit će razmatrani i utjecaji koji su se iz bizantskoga Zadra širili u njegovu okolicu, a prepoznaju se i u lokalnim kamenoklesarskim radionicama s početka srednjega vijeka.

Vedrana Jović Gazić

*FORTIFIKACIJE OBALNIH GRADOVA DALMACIJE U KASNOJ
ANTICI. KONTINUITETI, PROMJENE I PRILAGODBE U
GRADITELJSKOJ PRAKSI*

U nizu prepoznatljivih urbanističkih elemenata podjednako antičkog, kasnoantičkog, srednjovjekovnog ili novovjekovnog grada, fortifikacije zauzimaju posebno mjesto, ponekad u tek simboličkoj ulozi, a češće u stvarnoj, obrambenoj funkciji cjeline grada i pripadajućeg stanovništva. Upravo u ekonomski najnepovoljnijim razdobljima političkih previranja i ratovanja zidinama se posvećivala najveća pažnja. Prelazeći obalnim dijelom kasnoantičke Dalmacije, od Akruvija (*Acruvium*) na jugu, prema Tarsatici (*Tarsatica*) na krajnjem sjeveru, uključujući otoke kojima su dominirala i neka vrlo istaknuta urbana naselja, nastojat ćemo, uz poseban osvrt na stanje urbaniziranosti, kontinuiteta i diskontinuiteta urbanističkih formi, odnosno, antičke urbanističke podloge u cjelini, predočiti poveznice, srodnosti i različitosti u izvedbenim oblicima fortifikacijske arhitekture dalmatinskih gradova, u vremenskom rasponu od 4. do 6. stoljeća.

Uz spomenute gradove, Akruviji i posebno Tarsatiku, zaključci o izgradnji, uporabi, održavanju i propadanju gradskih zidina, te povijesno-političkim okolnostima u kojima se sustavno gradi, samo dograđuje ili krpa, temelje se na izravnim materijalnim potvrdama kasnoantičkih intervencija u fortifikacijama gradova pretežno antičkog kontinuiteta (*Iader, Tragurium, Salona, Pharos, Lisina...*) te, svakako, gradovima specifičnog tijeka poleogeneze, poput Splita i Dubrovnika (*Spalatum, Ragusium*), u kojoj faktor obrane također ima posebno značenje.

Miljenko Jurković

RANOSREDNJOVJEKOVNA FORTIFICIRANA NASELJA U ISTRI

U posljednjem poglavlju knjige *Antički grad na istočnoj obali Jadrana* Mate Suić otvorio je pitanje koje nitko nikad niti prije niti poslije nije gotovo niti htio otvoriti – pitanje transformacije grada u kasnoj antici i ranome srednjem vijeku, ili, još teže pitanje – osnivanje novih gradova u kasnoj antici i ranome srednjem vijeku. Prihvaćajući izazov potpuno novog istraživačkog procesa, ovdje će biti predstavljeni nastanak i razvoj gradova u ranome srednjem vijeku, na jednom malom području, Istri, koji će obilježiti karolinška osvajanja. Raspraviti će se teritorijalna organizacija Istre u karolinško doba, politički, diplomatski i fizički razlozi uspostavljanja fortificiranih naselja prilikom osvajanja Istre, kao i njihova teritorijalna mikrotopografija.

Sonja Kirchhoffer

PROSTORNA TERMINOLOGIJA S NINSKOG NATPISA CIL 3, 14322, 04

U radu se analizira ninski natpis (CIL 3, 14322, 04) pri čemu se najviše pozornosti posvećuje upotrijebljenoj prostornoj terminologiji i njezinu značenju. Uz razmatranje tri prostorna termina (*taberna, pergula, menianum*) zabilježena na njemu, usporedit ćemo ga s dva natpisa iz Pompeja (CIL 4, 138; CIL 4, 1136) na kojima se također spominje prostorno nazivlje. Cilj je rada ukazati na to da je upotreba navedenih naziva u antičkom Ninu bila odraz rane i intenzivne romanizacije u kojoj su oni korišteni u javnoj, a onda zasigurno i privatnoj gradnji. Takvi su nalazi izuzetno rijetki, što povećava značenje ninskoga natpisa. Zahvaljujući tome možemo ga smjestiti uz "bok" spomenutoj pompejanskoj epigrafskoj baštini.

Marija Kolega, Mate Radović

NOVE SPOZNAJE O URBANIZACIJI ANTIČKE ENONE

U vrijeme rimske prevlasti liburnska Enona doživjela je radikalne urbanističke promjene, koje su arheološki istražene tijekom zadnjih 20-ak godina unutar gradskog areala. Ostaci zidina iz rimskoga doba otkriveni su istočno od današnjih Donjih i sjeverozapadno od Gornjih vrata. Zidine su imale gradska vrata: južna, s kvadratnim kulama, otkrivena u zoni ispred Donjih, te ona u osi Gornjih vrata, također s kulama. Time je

Enona bila povezana s ostalim regionalnim cestama, od kojih su svakako najznačajnije one koje su vodile prema Jaderu i Ravnim kotarima, kao i pravci lokalnoga značenja unutar područja teritorijalne zajednice (prema Zatonu, Privlaci i Viru). Unutar otočica evidentirane su glavne i brojne sporedne gradske komunikacije, koje pokazuju prerastanje iz protourbane (liburnske) u urbanu (rimsku) graditeljsku fazu. Time su dobivene sasvim nove spoznaje o urbanizaciji antičke Enone, koje potvrđuju ovisnost o morfologiji urbanog areala naslijeđenog iz predrimskoga doba. Navedenim istraživanjima promijenjena je i dosadašnja slika razvoja Nina u antičko doba, koja u pojedinim elementima znatno odudara od dosadašnjih objava temeljenih prvenstveno na radovima Mate Suića.

Jana Kopáčeková

MASLINOVO ULJE I VINO U RIMSKOJ DALMACIJI

Obalno područje istočnoga Jadrana bilo je vrlo prikladno za uzgoj maslina i grožđa. Tijekom prvih desetljeća nakon rimskih osvajanja čitav je obalni pejzaž bio pretvoren u ekonomski bogate jedinice – *villae rusticae*. U nekima od tih vila nađeni su dokazi proizvodnje maslinova ulja i vina. Među arheološkim dokazima ove važne zemljoradničke proizvodnje nisu samo soba za prešanje s različitom opremom (mlin za voće, sprava za tiještenje), nego i skladište gotovih proizvoda (*cella olearia / vinaria*). U ovom će izlaganju biti predstavljena karta širenja svih poznatih rimskih lokaliteta vezanih uz proizvodnju maslinova ulja i vina od 1-6. stoljeća između rijeke Raše (*Arsia*) u Hrvatskoj, na sjeveru, i grada Lješa (Lissos) u Albaniji, na jugu, uključujući i današnju Bosnu i Hercegovinu. Navedena karta opovrgava starije teorije o niskoj razini proizvodnje maslinova ulja i vina i Dalmaciji.

Sineva Kukoč, Martina Čelhar

NADIN – STRUKTURA LIBURNSKE NEKROPOLE

Sadržajno oskudne arheološke izvore za sustavnu analizu liburnskih nekropola svih tipova kvalitativno vidno obogaćuju nova arheološka istraživanja nekropole na ravnome u Nadinu (*Nedinum*). Bila je izgrađena uz prapovijesnu i kasniju komunikaciju koja je vodila u gradinsko liburnsko naselje *Nedita*, odnosno, rimski municipij. Na nekropoli su ustanovljene dvije osnovne kulturno-vremenske faze – liburnska i rimska, budući da je rimska nekropola bila podignuta nad liburnskom iz željeznog doba. Štoviše, u Nadinu je otkrivena prostorna struktura obiju nekropola. Otkriće prostornoga koncepta liburnske nekropole „na ravnome“, i to u dodiru s planiranim rimskim shemama, najveća je novina istraživanja u Nadinu te, stoga, i prilog poznavanju autohtonog i romaniziranog kulta mrtvih u Liburniji.

Bruna Kuntić-Makvić

NASELJA I RESURSI: RAZVITAK U SJENI AUTONOMNOG GRADA

Autonomni grad kao sjedište vlasti na dodijeljenim teritorijem oblik je preko kojega je rimska država organizirala i ostvarivala svoje funkcije. Kolonije i municipiji odavna se smatraju ishodištem romanizacije, odnosno snažnim prijenosnikom opće, rimske civilizacije u posebno lokalno okruženje. Najviši rang, a time i najjači unos rimskih civilizacijskih tekovina dobivala su mjesta na gospodarski i strateški značajnim položajima koja su raznim mogućnostima za probitak privlačila mnogo pojedinačnih nositelja rimskog i italčkog građanskog prava i prije dodjele municipalnog ranga. U najvećem broju primjera to su stara, domaća naselja čiji su se stanovnici koristili prednostima njihova položaja daleko prije dolaska Rimljana.

Na teritoriju kojim se iz tih mjesta u rimsko doba širio romanizacijski utjecaj postojala su također od davnine manja naselja koja su se u rimskom sustavu našla podređena rano povlaštenim autonomnim gradovima. Njihov razvitak u sjeni gradova poput Jadera u rimskoj provinciji Dalmaciji ili Siscije u rimskoj provinciji Panoniji tekao je različito, ovisno o resursima kojima su raspolagala. Izjednačavanje slobodnih državljana Rimskog Carstva u građanskim pravima i dužnostima 212. godine u načelu je izbrisalo razlike u položaju građana starih municipaliteta i stanovnika u njihovom okruženju. No, da bi se moglo ocijeniti kolika je to stvarno bila promjena, valja prema raspoloživim izvorima pratiti razvitak subordiniranih naselja u međuvremenu, od dolaska pod rimsku vlast.

Razmatraju se primjeri liburnskog naselja na Bribirskoj glavici i kolapljanskog u Topuskom.

Anamarija Kurilić, Berislav Štefanac

ŽRTVENIK POSVEĆEN FAUSTINI, NEDAVNO NAĐEN U ZADRU

Glavna tema ovog izlaganja rimski je žrtvenik posvećen carici Faustini nađen 2014. tijekom građevinskih radova novoga kanalizacijskog sustava na Liburnskoj obali u Zadru (antički Jader), smještenog unutar zaštićene gradske jezgre koja zahtijeva stalno arheološko nadgledanje u izvedbi djelatnika Muzeja antičkog stakla. Dodatna zaštitna arheološka istraživanja poduzeta su u veljači i ožujku 2015. te su omogućila bolji uvid u kontekst nalaza žrtvenika, kao i u nabavku novih dokaza o gradskome razvoju sjeveroistočnog dijela zadarskog poluotoka. Stoga će autori predstaviti detaljnu analizu spomenutog zavjetnog žrtvenika, kontekst u kojem je nađen i koji uključuje druge ondje nađene antičke epigrafske i arhitektonske nalaze, te će također predstaviti sveukupnu važnost ovih nalaza za shvaćanje urbanoga razvoja antičkog Jadera.

Maurizio Levak

IZ POVIJESTI PROUČAVANJA PROCESA KASTRIZACIJE NA ISTOČNOJ JADRANSKOJ OBALI

Mate Suić je u knjizi *Antički grad na istočnom Jadranu*, u poglavlju o kasnoantičkim inovacijama, naglasio važnost procesa kastrizacije za razumijevanje kasnoantičkih preobrazbi istočnojadranskih gradova, ali i teritorija u cjelini. Njegove kratke, ali jasne odrednice postupno su potaknule interes za daljnja istraživanja koja su posljednjih desetljeća produbila poznavanje toga procesa, ali i otvorila nova pitanja. Na prijelazu iz kasne antike u rani srednji vijek došlo je do redefiniranja temeljnih značajki grada i njegova odnosa prema izvangradskom prostoru, zbog čega je proučavanje kastrizacije od velikoga značenja za razumijevanje preobrazbe antičkih gradova, kao i novonastalih kasnoantičkih naselja, u srednjovjekovni grad.

Hrvoje Manenica

NOVOVJEKOVNI NALAZI S POLJANE ŠIME BUDINIĆA U ZADRU

U veljači 2011., na Poljani Šime Budinića u Zadru, Arheološki muzej Zadar proveo je istraživanja koja je vodio dr. sc. Jakov Vučić. Prostor je to istočnoga dijela zadarske gradske jezgre, koji se nalazi između crkve sv. Šime na sjeveroistoku te Kneževe i Providurove plače na jugozapadu. Tom poljanom prolazi glavna gradska komunikacija koja se nastavlja na Široku ulicu (Kalelarga). Ovom je prilikom pronađen stambeno-gospodarski objekt koji je imao dvorište ograđeno suhozidom s jugoistočne strane. Tlocrtno objekt odgovara onom koji je prikazan na gradskoj maketi iz 16. stoljeća. S lokaliteta potječe obilje stolne glazirane i grube kuhinjske keramike iz kasnoga srednjeg i novoga vijeka, koja je pronađena u otpadnoj jami. U priopćenju će biti interpretirani arhitektonski arheološki ostatci, kao i sadržaj otpadne jame i sitni arheološki nalazi.

Emilio Marin

HABENT SUA FATA: SALONA, NARONA, MURSA

Možemo se zapitati kako su povjesničari, ili arheolozi, proučavali, istraživali, razumjeli i protumačili urbanu baštinu kasne antike. Salona i Mursa dva su grada, u Dalmaciji i Panoniji – dva primjera (mediteranski i kontinentalni) za sudbinu religija i njihovih kulturnih mjesta, kao i za naše poznavanje društva, preživljavanja ili sukoba poganstva i kršćanstva. Naronu je treći grad, na jadranskoj obali, kojem do novijih iskopavanja, uglavnom, uopće nije bila poznata srednjovjekovna povijest. Istraživanje, na temelju zbornika natpisa iz 4. stoljeća u Saloni, pokazuje izazove epigrafije: predkonstantinske, konstantinske i postkonstantinske. Međutim, istraživanje zbornika latinskih natpisa sa zapadne salonitanske nekropole *Hortus Metrodori* pokazuje sasvim različit primjer u odnosu na druga salonitanska groblja, budući da na njemu ukopi kršćana nisu bili u značajnijoj mjeri zastupljeni kao što su bili na ostalim grobljima, koja su zato i postala kršćanska. Mursa je nestala mnogo prije negoli dva jadranska grada, a povoljni

prometni pravci, konkretno zapad-istok (putevi koji su prema njoj vodili od Italije ili Galije prema Istoku) i sjever-jug (taj se, pak, konkretizira u odnosu Jadran-Dunav) nisu bili u mogućnosti osigurati joj spas.

Jelena Marohnić

INSTITUCIJE SREDNJOJADRANSKIH POLISA U EPIGRAFSKIM IZVORIMA

Od brojnih elemenata uređenja grčkoga grada, u srednjoadranskim je polisima potvrđena tek nekolicina, većinom u epigrafskim izvorima. Bit će izložen pregled ustanova Ise i Fara te natpisa na kojima su potvrđene. Posebna će se pažnja posvetiti diferencijaciji parskih i farskih ustanova zabilježenih na farskim natpisima koje u domaćoj literaturi nisu uvijek jasno razlučene. Pojedine će se institucije potom definirati na temelju istodobnih analogija iz epigrafske građe grčkoga svijeta i uz pomoć literarnih izvora.

Dražen Maršić

STUBCI S PROTOMAMA JUPITRA AMONA I GORGONE IZ ZADRA I NJIHOV ARHITEKTONSKI KONTEKST

S ikonografske i funkcionalne točke gledišta stubci s protomama Jupitra Amona i Gorgone najinteresantniji su elementi skulpturalne dekoracije foruma antičkog Jadera. Njihov arhitektonski kontekst ni do danas nije nedvojbeno razjašnjen. Zaslužni istraživač foruma u Zadru, Mate Suić, isprva je smatrao da su stajali unutar čeone balustrade kapitolijskoga hrama. Iako su danas upravo tako prezentirani, navedenu pretpostavku demantira nekoliko tehnoloških detalja izrade. Moguće je da ih je s vremenom postao svjestan i Suić, koji je naknadno promijenio mišljenje i stubce pripisao „gornjoj balustradi“ severске bazilike. Takvu mogućnost negiraju, međutim, stilski razlozi, a napose usporedba s mlađom skupinom forumskih stubaca ukrašenih protomama Pana i Dioniza. Zanimljivo je da Suićevo potonje mišljenje u nekim tekstovima prati crtaća dokumentacija koja stubce zapravo prikazuje unutar trijema foruma. Iscrpna analiza načina na koji su stubci izrađeni, instalacije vidljive na gornjoj i stražnjoj strani te komparativni primjeri iz rimske arhitekture pokazuju da su nesumnjivo stajali unutar strukture galerije (lođe).

Ivan Matijašić

PSEUDO-SKILAK I GEOGRAFIJA JADRANSKE OBALE

Godine 1955. Mate Suić objavio je rad o opisu dalmatinske obale u tzv. Pseudo-Skilakovu *Periplu* (“Istočna obala Jadranska na pseudo Skilakovu Periplu”). Predložio je neke zanimljive (i diskutabilne) hipoteze o autorstvu i sastavu toga grčkog geografskog djela. Međutim, njegov su esej uglavnom ignorirali u kasnijoj klasič-

noj znanosti. U ovom radu predložiti ću filološko i povijesno preispitivanje Suićevih zaključaka u svjetlu kasnijih studija posvećenih Pseudo-Skilaku, od Perettijeva djela *Il periplo di Scilace* (1979) do Shipleyeva nedavnog izdanja (2011). Cilj mi je pokazati da je Suićev esej bio zapušten i ignoriran, iako je utemeljen na ispravnim arheološkim i filološkim argumentima.

Robert Matijašić

ANTIČKI GRAD I SELO NA ISTOČNOM JADRANU

Odnos antičkoga grada i seoskoga područja koje mu je pripadalo česta je tema historio-grafsko/arheoloških promišljanja. Primjeri gradova na istočnom Jadranu pružaju obilje materijala za nadogradnju programatskih tekstova u kojima je Mate Suić od sredine 1950-ih postavio problem i ponudio niz rješenja i hipoteza. One se ravnopravno temelje na regionalnoj stvarnosti i podacima iz šireg konteksta sredozemnog svijeta. Na pitanja odnosa grada i sela u antici ne mogu se dati jednoznačni odgovori koji bi vrijedili za čitavo područje grčke, odnosno rimske civilizacije, no svaki regionalni kontekst, pa tako i istočnojadranski, predstavlja niz činjenica koje se mogu primijeniti i u drugim situacijama. Problem odnosa antička grada i seoskoga područja pitanje je ne samo arheologije i historiografije, nego i gopsodarske povijesti, sociologije antičkoga društva i drugih područja, polja i grana znanosti.

Ivan Matijević

DALMATINSKI FRUMENTARIJI

Из сваке легије у својој провинцији намјесник је бирао фрументарије од којих су двојица послана на службу у Рим, а један у његов уред. У Риму су имали властити логор и били организовани у посебну постројбу с властитом хијерархијом и часницима. Примарна задата фрументарија током принципата била је преношење информација између цара и намјесника. Такође су djelovali као careva tajna služba, što je podrazumijevalo unutarnju špijunažu, provođenje uhićenja i pratnju zatvorenika na suđenje у Рим те извршавање atentata. Služili су u cestovnim postajama u unutrašnjosti provincija, nadzirali kamenolome, rudnike i neke građevinske pothvate. O dalmatinskim frumentarijima svjedoče četiri natpisa od čega су два posvetna iz Metuluma i Burnuma. Međutim, od iznimne vrijednosti za poznavanje navedene službe i načina napredovanja u okviru njezina numera u Rimu један су građevinski i један nadgrobnі natpis centuriona frumentariја iz Salone.

Mirjana Matijević Sokol

KAKO ČITATI POVIJESNE ZAPISE?

Epigrafski spomenici, diplomatski dokumenti, narativni zapisi pisana su povijesna vrela koja donose vrijednosno različite podatke iz vremena kada su nastala ili o vre-

menu ranije. Epigrafski spomenici vrela su prvoga reda jer su uglavnom svjedoci svoga vremena. Njih se „iščitava“ metodama arheologije, paleografije i filologije. Diplomatički su zapisi specifični te je diplomatika kao znanstvena disciplina definirala znanstvenu metodu koja podrazumijeva više interdisciplinarnih pristupa. Narativima se pristupa na više načina uzimajući u obzir okolnosti, mjesto, vrijeme nastanka, žanr, a u vrednovanju ponuđenih podataka bitno je razumjeti, odnosno, dekodirati poruku autora unutar njegova djela. M. Suić je u svom znanstvenom radu ponudio nekoliko rješenja za epigrafske spomenike i narativne spise srednjega vijeka koje držimo vrijednim metodološkim doprinosom, jer su primjenjivi i na druge situacije. Odnosi se to na tumačenje riječi *Družak*, oblika *compsit*, izričaja *excurrit Yader* te na ubikaciju *Stridona*.

Salmedin Mesihović

AQUAE... PRIMJER RIMSKOG URBANIZMA NA PODRUČJU DANAŠNJEG SARAJEVA

Na području današnjeg sarajevskog kantona, nakon odumiranja desitijatske peregrinske *civitas*, nastala je, postojala i razvijala se municipalna jedinica *Aquae*. Urbano i upravno središte te municipalne jedinice, koja se na epigrafskim spomenicima titulira kao municipij, kolonija i *res publica*, nalazilo se na području današnjeg sarajevskog naselja Ilidža (riječ potječe od turskoga naziva za Toplice, Banje). Pored toga središnjeg naselja, dosadašnja arheološka istraživanja pokazuju i niz manjih gravitirajućih naseobina, sela, putnih stanica i poljoprivrednih kompleksa. Poznata su čak i imena pojedinih visokih dužnosnika, kao i lokalnih posjednika, iz kojih bi se mogao donijeti zaključak da je riječ o domaćoj, romaniziranoj ilirsko-desitijatskoj eliti, a ne doseljenicima iz Italije. Istraživanja rimskoga grada *Aquae*, kao i njegova municipalnog agera, koja je započeo još Artur Evans 1875. godine, još uvijek nisu utvrdila eventualni kontinuitet urbanog središta s nekim ranijim domorodačkim naseljem, iako postoje indicije za takvu teoriju. Grad *Aquae* imao je značajnu komunikacionu vrijednost za rimski svijet, posebice jer je kroz njega prolazila cesta koja je najkraćim putem povezivala jadransko primorje s rudnicima srebra u srednjem Podrinju, kao i Sirmijem i Singidunumom. Uz to, *Aquae* su bile i toplice, a sudeći po nekim nalazima imale su i određenu religijsku simboličku vrijednost. Završetak egzistencije grada *Aquae* još uvijek je nepoznat i kreće se od gotskih napada s kraja 4. i početka 5. stoljeća pa sve do avarslavenske najezde i naseljavanja. Još uvijek je nepoznata i eventualna konekcija toga grada s romanskim ranosrednjovjekovnim naseljem Katera, koje se nalazi samo par kilometara udaljeno od Ilidže.

Dino Milinović

POGANI ILI KRŠĆANI? PROBLEMI U INTERPRETACIJI RIMSKIH PREDMETA OD SREBRA

Rimsko luksuzno posuđe od srebra, poglavito veliki ukrašeni pladnjevi iz razdoblja kasnoga Carstva oduvijek su postavljali zanimljiva pitanja pred istraživače koji su primijetili znatne razlike u odnosu na posude iz ranijih stoljeća: njihovu veličinu, težinu i

ikonografiju. Koja im je bila namjena? Tko su bili njihovi vlasnici i što su predstavljali u društvu kasnoga Carstva? Još uvijek ne možemo precizno odgovoriti na većinu tih pitanja. Jedna freska u Pompejima upućuje na funkciju stolnog servisa, što potvrđuju i nalazi pojedinih ostava. Ali, takvu je namjenu teško pripisati reprezentativnim primjercima kao što su Teodozijev misorij u Madridu ili Decenalijski pladanj cara Konstanta. Ti su predmeti sasvim sigurno bili carski darovi (*donativa*), distribuirani povodom velikih obljetnica ili značajnih pobjeda. Koncentracija nalaza u sjevernim provincijama i duž granica upućuju na to da je vojska pritom imala važnu ulogu i da intenzitet takve prakse odgovara „mehanizmu središnje političke kontrole“ u kasnome Carstvu. Danas predmeti od srebra, poglavito veliki, bogato ukrašeni pladnjevi, zauzimaju važno mjesto u povijesti rimske umjetnosti. Istraživanja su sve više usmjerena na njihovu ikonografiju i društvenu ulogu slike u kasnome Carstvu, u prvome redu njezinu važnost u afirmaciji specifičnih rimskih vrijednosti i načina života. Zanimljiva je činjenica da u okviru takvih nastojanja nije bilo mjesta za elemente kršćanske ikonografije, premda je Carstvo nakon 313. godine bilo čvrsto u rukama kršćanskih monarha.

Feđa Milivojević

ZAPOVJEDNIŠTVO APIJA KLAUDIJA CENTONA U ILIRIKU

Apije Klaudije Centon, tada već iskusni zapovjednik, godine 170. prije Krista poslan je u Ilirik zbog bojazni da će kralj Gencije zaratiti protiv Rima. U Livijevim podacima na ovoj je dužnosti bio sve do 168. godine prije Krista i početka posljednjega ilirskog rata, kada ga je smijenio, u našoj literaturi puno poznatiji, Lucije Anicije Gal. U Livijevim osvrtima na Klaudijeve aktivnosti u Iliriku postoji cijeli niz podataka koji do danas nisu razmatrani, a koji upućuju na rimsko nastojanje da stalnim vojnim posadama osigura dostignute granice u Iliriku. U radu ćemo nastojati razriješiti neke proturječnosti nastale različitim interpretacijama pojedinih nepovezanih Livijevih dijelova teksta, oslikati stratešku situaciju u Iliriku neposredno pred izbijanje trećega ilirskog rata, te razjasniti kako se dogodilo da je Lucije Anicije, a ne Apije Klaudije, postao zapovjednik čija je pobjeda nad Gencijem okončala postojanje Ilirskoga Kraljevstva.

Boris Olujić, Branko Mušič

OBRISI KONTINUITETA: PRAPOVIJESNO I ANTIČKO NASELJE

Jasmina Osterman

SUMERSKI GRADOVI I NJIHOVA BOŽANSTVA: NAJSTARIJI JUŽNOMEZOPOTAMSKI GRADOVI KROZ ARHEOLOGIJU I MITOLOGIJU

Na Istoku, na ušću Eufrata i Tigrisa u Perzijski zaljev, prije otprilike 7000 godina započeo je proces koji će zauvijek promijeniti lice zemlje i postaviti temelje današnjem

svijetu. Počela je urbanizacija. Tako složen proces nije se mogao dogoditi preko noći, već je od prvih naznaka urbanog života do formiranja pravog urbanog središta – grada trebalo proći oko dvije tisuće godina (Obeidsko razdoblje – oko 5500. do 4000. godine prije Krista i razdoblje Uruk – oko 4000. do 2900. godine prije Krista). Priču o tom epskom putovanju pričaju nam slojevi dva najranija velika sumerska grada, Eridua i Uruka. Arheologija nam je otkrila najstarije hramove, zidine, kuće i njihova ognjišta te je preko mnoštva popratnih nalaza predstavila život i organizaciju toga ranog društva. Međutim, isto su nam predstavili i ljudi, zapisavši svoje viđenje svijeta i njegovog poretka u mitovima. Svaki je sumerski grad, vjerojatno od osnutka, imao boga zaštitnika čija je kuća (hram) bila srce grada. Svaki uspjeh ali i neuspjeh grada bio je shvaćen kao uspon ili pad njegovog božanstva. Složenim odnosima između brojnih sumerskih gradova i njihovih božanstava postupno se formiraju mitološke priče u kojima se bogovi svađaju, bore, vole, žene i dobijaju djecu. Značaj prva dva urbana središta južne Mezopotamije, Eridua i Uruka, ostao je zapamćen tisućama godina, nakon prvih koraka stvaranja urbanog života, u mitovima o njihovim bogovima zaštitnicima, kao i u njihovu položaju u sumerskom panteonu, u Eridu to je Enki, a u Uruku Inana.

Josip Parat

AHILEJEV ŠTIT I NASTANAK POLISA: PRIMJER AGORE

U grčkoj literarnoj tradiciji opisi umjetničkih predmeta standardna su mjesta. Opis Ahilejeva štita u osamnaestom pjevanju Homerove *Ilijade* ubraja se u najznamenitije i slovi kao uzoran topos klasične književnosti. Na Hefestovoj rukotvorini epski je pjesnik, među ostalim, prikazao i dva grada. Opis prvoga obuhvaća više motiva koji svjedoče o ranoj predodžbi valjano organizirana naselja i/ili političke zajednice kod Helenâ. U tome smislu treba izdvojiti spomen agore. Znamo, naime, da se u *Ilijadi* agora odnosi ponajprije na skupštinu koja odlučuje u ime zajednice. Ipak, na Ahilejevu štitu agora se iznimno shvaća kao fizički prostor. Čini se stoga da je ovaj prizor izdvojen slučaj u epskoj cjelini i da prije odgovara prikazima agore u *Odiseji* negoli opisima urbanih cjelina u *Ilijadi*. Možda je posrijedi samo pomno osmišljena narativna stanka, no ne treba otkloniti ni mogućnost interpolacije.

Mladen Pešić

REKOGNOSCIRANJE PODMORJA ZADARSKE ŽUPANIJE

U razdoblju od 2011. do 2015. djelatnici Međunarodnog centra za podvodnu arheologiju provodili su program rekognosciranja podmorja Zadarske županije. Rezultat je otkriće niza novih usamljenih nalaza, sidrišta, pristaništa, lučkih konstrukcija, ali i brodoloma od antike do novoga vijeka. Ovom prilikom bit će predstavljen opus najzanimljivijih nalaza koji su pronađeni prilikom pregleda podmorja.

Marko Petrak

*BIZANTSKA DUHOVNA SANKCIJA PROKLETSTVA 318 OTACA U
ZADARSKIM SREDNJOVJEKOVNIM PRAVNIM AKTIMA*

Cilj je izlaganja analizirati duhovnu sankciju (*poena spiritualis*) „prokletstva 318 otaca“ (*maledictio CCCXVIII patrum*) u zadarskim srednjovjekovnim pravnim aktima. U prvom dijelu rada bit će analizirano bizantsko porijeklo navedene sankcije te ćemo nastojati objasniti njezino značenje, polazeći od činjenice da se sintagma „318 otaca“ odnosi na sudionike prvog ekumenskog sabora u Niceji (325 godine). Potom će biti analizirana navedena duhovna sankcija u kontekstu ostalih karakterističnih imprecizija usmjerenih protiv osobe koja ne bi poštovala odredbe određenog pravnog akta. U središnjem dijelu rada, bit će raščlanjena sankcija „prokletstva 318 otaca“ u četiri iznimno važna zadarska pravna akta iz razdoblja bizantskoga vrhovništva (oporuka zadarskog priora Andrije iz 918 godine; darovanje zadarskog priora Maja samostanu sv. Krševana iz 986 godine; oporuka Agape, kćeri tribuna Dabra iz 999 godine te darovanje bana i carskoga protospatara S. samostanu sv. Krševana iz 1042-1044 godine /CD, I, br. 21, 31, 33, 56/). Na temelju usporedbe s latinskim pravnim aktima iz drugih dalmatinskih i talijanskih sredina, koji sadrže sankciju „prokletstva 318 otaca“, pokušat ćemo utvrditi specifičnosti zadarske formulacije navedene sankcije kao jedinog sačuvanog fragmenta bizantske pravne kulture u našem podneblju.

Petra Predoević Zadković, Palma Karković Takalić
PRILOG ZA SINTEZU POVIJESTI TARSATIKE

Mate Suić u nekoliko je navrata pisao o povijesti i urbanizmu Tarsatike. Od sredine 20. st. do danas objavljeno je više radova koji su se bavili specifičnim temama i problemima toga rimskoga naselja kao što su: pitanje municipaliteta, gradskoga rastera, objave arheoloških istraživanja, analiza kartografskih izvora i dr. Pored toga, u nekoliko je navrata otvoreno pitanje Tarsatike u kontekstu povijesnih zbivanja širega područja sjevernoga Jadrana, kao što je primjerice pitanje „Liburnije Tarsaticensis“. Uspoređujući podatke koje donose literarni i epigrafski izvori, koji na izravan ili neizravan način spominju Tarsatiku i njezino šire područje, s materijalnim nalazima, rezultatima arheoloških istraživanja provedenih na području Rijeke i okolice u drugoj polovici 20. st. i u današnje vrijeme, u ovome se radu (izlaganju) nastoje sistematizirati dosadašnje spoznaje te pridonijeti cjelovitom pregledu povijesti naselja.

Ivica Prlender
KASTRIZACIJA I GRAD: PRIMJER „NASELJA NA STRMENI“

Nade Proeva

O LOKALIZACIJI GRADA LIHNIDA I O PODRIJETLU IMENA GRADA OHRIDA

Autorica najprije iznosi pregled mišljenja o lokalizaciji grada Lihnida na položaju današnjega grada Ohrida. Godine 2000. otkriveno je postojanje s natpisom koje su građani Lihnida (*Lykhneidíōn hē pólis*) postavili u III. st. naše ere u čast lihnidskog građanina Aurelija Krateta, Ptolemejeva (sc. sina; *Aurēlios Krátēs Ptolemaíou*). Time je grad ubiciran. Valja podsjetiti da je F. Papazoglu prepoznala i restituirala izraz *Lykhneidíōn hē pólis* na oštećenom ohridskom natpisu iz II. st. n. e. koji je u međuvremenu izgubljen. Bio je to ozbiljan argument da se Lihnid ubicira na obali Ohridskog jezera.

Lihnid je 526. g. n. e. bio razoren potresom. Taj se datum može smatrati krajem antičkoga grada i početkom njegove preobrazbe u današnji grad Ohrid. Drugo pitanje o kojem se raspravlja je kontinuitet ili diskontinuitet imena, s naglaskom na podrijetlu imena grada Ohrida.

Irena Radić Rossi, Guilia Boetto

CISSA ANTIQUA – REZULTATI ISTRAŽIVANJA U PODMORJU I PRIOBALJU UVALE CASKE NA OTOKU PAGU

Antički spomenici uvale Caske na otoku Pagu poznati su u literaturi još od 16. stoljeća. Tri stoljeća kasnije Mijat Sabljarić u putne je bilježnice ucrtao položaj vidljivih arheoloških nalaza u podmorju i priobalju uvale, a prvo probno istraživanje proveo je Mate Suić šezdesetih godina prošloga stoljeća. Godine 2005. na inicijativu Grada Novalje, započelo je probno podmorsko istraživanje koje je 2009. zadobilo sustavan karakter. Tada je u suradnji Odjela za arheologiju Sveučilišta u Zadru i francuske institucije Centre Camille Jullian (CNRS – Université Aix-Marseille) pokrenut projekt *CissaAntiqua*, kojem je cilj sustavno dokumentirati i dijelom istražiti arheološko nalazište u uvali Caski, te rekonstruirati njegov širi prirodni i kulturno-povijesni kontekst. U priopćenju će biti izneseni rezultati arheoloških istraživanja u istočnom dijelu uvale, provedenih od 2005. do 2015. kao prilog odabranim pretpostavkama koje je u literaturi iznio Mate Suić.

Ante Rendić Miočević

DVA ZANIMLJIVA NEOBJAVLJENA PRIMJERKA SITNE FIGURALNE RIMSKE METALNE PLASTIKE IZ PANONSKIH PODRUČJA HRVATSKE

Među mnogobrojnim akvizicijama zagrebačkog Arheološkoga muzeja, što potječu iz različitih privatnih zbirki, pozornost privlače dva zanimljiva, ranije neobjavljivana spomenika: sićušna srebrna aplika s prikazom poprsja Minerve te djelomice oštećena brončana statueta zaštitnika kućnog ognjišta, Lara. Spomenici su iz različitih područja

Panonije, Minerva iz hrvatskog podunavlja, preciznije iz Sotina (Cornacum), vojnog uporišta na dunavskom limesu, dok je statueta Lara nađena u Siska (*Siscia*), značajnom urbanom središtu Gornje Panonije i bogatom nalazištu raznolikih spomenika iz pretpovijesnoga, rimskoga i srednjovjekovnoga razdoblja. Srebrna aplika s poprsjem Minerve nabavljena je prije nekoliko desetaka godina, a iz različitih razloga ranije nije objavljivana, premda je informacija o tom jedinstvenom nalazu bila zabilježena u medijima, a kasnije spomenuta i u doktorskoj disertaciji posvećenoj arheološkoj baštini Sotina. Unatoč sićušnim dimenzijama (3,5 cm), Minervin lik prikazan je s brojnim, vrlo plastično naglašenim detaljima: na glavi je kaciga s tri perjanice (*cristae*), s obje strane lica precizno su oblikovani duboko profilirani pramenovi kose, vrlo jasno su modelirani karakteristični fizionomski detalji, dok je pod vratom vidljiv obli rub tunike. Na grudima se ističe karakterističan Minervin atribut, egida (*Aegis*), s glavom Meduze (Gorgone) u središtu i zmijama koje se izvijaju u četiri različita smjera. Na stražnjoj strani poprsje je šuplje, što jasno sugerira da je riječ o aplici. Teško je precizno odrediti na kakav predmet poprsje moglo biti aplicirano, ali imajući u vidu njegove dimenzije, zatim mjesto iz kojega potječe, kao i rijetke analogije koje daju dobar povod takvim razmišljanjima, pretpostavka je da bi to mogao biti ukrasni dio roga (*cornu*) ili, još preciznije, karakterističan vojnički glazbenog instrument. Poprsje je, vjerojatno, s kraja 2. ili početka 3. stoljeća. Brončana statueta Lara (*Lar Augusti*, visina 15,7 cm) za Muzej je otkupljena znatno kasnije i od drugoga vlasnika, a prema raspoloživim podatcima u Sisku je pronađena 1975. ili 1976. godine. *Lar (Lares)* je tipičan numen rimske provenijencije, a primjerak iz Siska odnosi se na jedan od tipova koji ga prikazuje uspravljenog (donji dio desne noge nedostaje) i odjevenog u kratku naboranu tuniku te s pojasom svezanim u čvor na prednjoj strani. Na nogama su mu visoke, bogato ukrašene čizme, spušenom ljevicom pridržava rog obilja iz kojeg vire različiti plodovi, a u desnoj ravno ispruženoj ruci drži malenu pateru. Statuete Lara nisu rijetkost u rimskom svijetu, ali primjerak iz Siska osobito pozornost privlači fizionomijom koja u mnogim detaljima nalikuje karakterističnoj fizionomiji cara Kaligule. Po svemu sudeći statuetu bi stoga trebalo datirati u julijejsko-klaudijejsko razdoblje.

Isabel Rodà de Llanza

EMPORIAE, TARRACO, BARCINO: TRES CIUDADES DE HISPANIA CITERIOR, TAN CERCANAS, TAN DIVERSAS

Emporiae, Tarraco y Barcino, tres ciudades de una misma provincia, de un mismo convento jurídico, puertos importantes las tres en la línea de costa y que no llegan a los 250 km de distancia entre sí. Aparentemente tendrían que presentar evidentes trazos de similitud pero, en cambio, más allá de la homogeneidad oficial que Roma consiguió dar a los núcleos de su Imperio, las diferencias son palpables. Se impone siempre por ello un análisis microespacial dentro de un marco macroespacial. Los territorios de las tres fueron pobladas por diferentes tribus ibéricas (indietas, cesetanos y layetanos respectivamente), pero sus trayectorias fueron bien distintas. El municipium de Emporiae convivió un tiempo con la griega Emporion, una fundación focea de Massalia y fue el puerto elegido para el desembarco de los Escipiones en el año 218 a.C. a raíz de la segunda guerra púnica. Tarraco fue asimismo plataforma de Roma desde el inicio de la conti-

enda contra el ejército cartaginés, pero estaba llamada a ser una colonia y capital de la provincia de Hispania citerior, la más extensa del Imperio. Barcino, una pequeña colonia de fundación augustea, fue fundada dentro de la amplia reestructuración acometida en el tercio norte de la península Ibérica después de finalizadas definitivamente las guerras cántabras en el año 19 a.C. Pensamos que el tratamiento conjunto de la diversidad de estas tres ciudades romanas, puede servir como pequeño homenaje a la gran figura de Mate Suic, maestro perenne del análisis y estudio de las ciudades y su urbanismo.

Mirjana Sanader

*PRILOG PROUČAVANJU UTJECAJA RIMSKE URBANIZACIJE NA
OKOLIŠ ISTOČNE OBALE JADRANA*

Političke i društvene promjene koje je izazvala rimska okupacija na Mediteranu (pa tako i u Iliriku) već desetljećima zaokupljaju pažnju znanstvenika. U posljednje vrijeme sve je više istraživanja kojima se pokušava saznati kako su se, slijedom novih političkih i društvenih prilika, odvijale ekonomske promjene u pojedinim provincijama. Uočeno je da usporedo s novim prilikama dolazi do promjena u okolišu. Rimljani koji su se doselili na novoosvojena područja, tj. u provincije, nisu se prilagođavali načinu života koje je vodilo peregrijsko stanovništvo, nego su nastojali živjeti na dosadašnji način bez obzira jesu li stanovali u gradu, selu ili, pak, vojničkom taboru. Da bi to postigli, trebali su, spomenimo samo jedan primjer, velike količine građevinskog materijala kao što su kamen, drvo, glina, pijesak i, naravno, velike količine vode. Slijedom novih (rimskih) potreba mijenjalo se gospodarstvo, ali se istovremeno nužno interveniralo i u okoliš. Cilj rada je istražiti promjene prouzročene potrebama rimske urbanizacije, koje su mogle nastati u okolišu Ilirika.

Zrinka Serventi, Morana Vuković

*KERAMIČKI NALAZI IZ GLAVICA – STARA POVLJANA U
KONTEKSTU PRAPOVIJESNIH NASELJA NA OTOKU PAGU*

Brojni ostaci keramičkih posuda otkriveni su u arheološkim istraživanjima provedenim 2012. na lokalitetu Glavice blizu Stare Poveljane na otoku Pagu. Neki od tih nalaza mogu se pripisati srednjem vijeku ili ranome novom vijeku (na što ukazuju nalazi venecijanskog novca), a drugi se datiraju u prapovijest, većinom u željezno doba. Nadalje, spomenuti ostaci nađeni su okolo ili čak unutar vrlo oštećenih kamenih struktura koje, iako ne mogu biti precizno datirane u prapovijesno ili neko kasnije doba, ukazuju na dugotrajno korištenje toga lokaliteta kao naselja. Zahvaljujući kontekstu tih nalaza vrlo je moguće da je prapovijesno naselje bilo organizirano na platou ispod obližnjeg brda i blizu plodnoga polja, što nije tipično za to područje i ukazuje na promjenu mjesta naselja. Stoga ćemo u ovom izlaganju analizirati ulomke prapovijesnog posuđa, njihovu konzistenciju, tipologiju i dekoraciju te ćemo ih smjestiti u kontekst prapovijesnih nalaza širega liburnskog područja. Također ćemo vrednovati važnost lokaliteta među prapovijesnim naseljima otoka Paga.

Marjeta Šašel Kos

EMONA I NJEZINO PREDRIMSKO STANOVNIŠTVO: EPIGRAFSKA SVJEDOČANSTVA

Ne zna se mnogo o predrimskome stanovništvu u Emoni te je stoga sve važnije sakupiti sva dostupna svjedočanstva. Epigrafski spomenici iz Iga brojni su te sadrže velik izbor domaćih osobnih imena koja su, nasuprot tomu, vrlo rijetka u Emoni (*colonia Iulia Emona*), no ne onoliko koliko se smatralo. Nadgrobni natpisi s domaćim imenima zapravo predstavljaju 10,7% svih emonskih nadgrobni natpisa s identificiranim imenima. Nalazimo najmanje osam natpisa s epihorskom antroponimijom, a nedvojbeno su nađeni u Ljubljani. Područja Emone i Iga bila su međuovisna u predrimskome razdoblju i samo su zbog utemeljenja rimske kolonije u Emoni ranije veze i identitet predrimskog stanovništva Emone nasilno poremećeni, tako da je većina njih potisnuta na rub postojanja. Međutim, neki su se uspjeli integrirati u rimsko društvo zarađujući dovoljno da podignu nadgrobne spomenike za sebe i svoje obitelji. Tako, primjerice, *Buio* i žena mu *Lasciontia* te *Enno* i žena mu *Cetetiu*. Bili su članovi autohtonih obitelji kojima je dano građansko pravo te su njihova imena pretvorena u gentilicije, kao primjerice *Vibunni*. Ta imena i društvene veze njihovih nositelja pružaju vrlo zanimljivo sliku života u Emoni prije negoli je postala rimskim gradom, kao i različitih načina integracije kad su domaći stanovnici morali živjeti uz bok s doseljenicima.

David Štrmelj

OTOK UGLJAN U ANTICI

Iako je u centru znanstvenog interesa Mate Suića bilo istraživanje većih antičkih urbanih struktura, ne smije se zaboraviti da je upravo on zaslužan za dugogodišnje iskopavanje gospodarsko-sakralnog sklopa u Mulinama na otoku Ugljanu. Navedena istraživanja ponudila su prva konkretnija saznanja o starijoj prošlosti otoka, te su u isto vrijeme uvelike obogatila naše poznavanje ruralne ekonomije u provinciji te proširila spoznaje o širenju kršćanstva u manjim sredinama. Također, akademik Suić je bio prvi znanstvenik koji je još daleke 1974. godine pokušao postaviti teorijski model naseljavanja i funkcioniranja zadarskog otočja u antičkom razdoblju. U povodu stote obljetnice rođenja Mate Suića, odlučili smo iznijeti nova saznanja o naseljenosti otoka Ugljana u antičkom periodu, i to s posebnim osvrtom na južni, slabije istraženi dio otoka, te ćemo pokušati postaviti model funkcioniranja otoka u kontekstu obližnje kolonije.

Trpimir Vedriš

O BRDIMA, ZIDOVIMA I RUPAMA: NEKOLIKO OPAŽANJA O ISTOČNOJADRANSKOM GRADU ZA GOTSKE VLADAVINE U SVJETLU NOVOG ČITANJA KASIODOROVIH PISAMA

Stotine sačuvanih Kasiodorovih pisama osobito su dragocjen izvor za poznavanje gotске uprave (od oko 507 do 534.) u Italiji i susjednim pokrajinama. Podatci koje Kasi-

odor donosi o Istri te nekoliko ulomaka u kojima spominje zbivanja u Dalmaciji u domaćoj su historiografiji poznati i temeljito obrađeni. U kontekstu rasprave o sudbini istočnojadranskih gradova u kasnoj antici svrha je predloženog izlaganja upozoriti na novo čitanje nekoliko ulomaka Kasiodorovih pisama koje je nedavno ponudila Cristina La Rocca, a koji upućuju na mogućnost da se još jedno pismo, dosad neuočeno kao takvo, također odnosi na Dalmaciju. Polazeći od pregleda mišljena starijih izdavača (Th. Mommsen) i prevoditelja (T. Hodgkin, S. J. B. Barnish), izlaganje je prije svega usmjereno raščlambi i prosudbi ponuđenog tumačenja, a potom i smještaju pitanja u širi kontekst sačuvanih izvora o dalmatinskim gradovima u kasnoj antici. Konačno, povijesni kontekst potiče i na postavljanje pitanja o administrativnom odnosu Ravene i dalmatinskih gradova, ponajprije Salone, sredinom 6. stoljeća.

Pavuža Vežić

NEKOLIKO TESERA ZA MOZAIK ANTIČKOGA ZADRA

Mnoge su zasluge profesora M. Suića za suvremene spoznaje i tumačenja antičkog urbanog naslijeđa na Jadranu. Njegovim istraživanjima u Zadru izrasla je i slika Jadera, važnoga grada u rimskoj Dalmaciji. Autorova proučavanja urbanizma u toj provinciji okrunjena su opsežnom knjigom iz 1976. godine – *Antički grad na istočnom Jadranu*, u kojoj je obilato zastupljen i Jader, te 1981. godine monografijom – *Zadar u starom vijeku*. Pišući navedena djela autor je nakon godina života i rada već bio u Zagrebu, a daljnja istraživanja antičkog urbanizma u Zadru nastavljena su radovima njegovih sljedbenika. Pritom teze koje nemaju dovoljno uporišta u arheološkoj građi, poput one o bazilici Iuliji na Forumu, ili zidinama uz morski obris grada, ne umanjuju opće zasluge M. Suića za naše poznavanje slike rimskoga Zadra. Konzervatorski poslovi Zavoda za zaštitu spomenika kulture u Zadru, osobito oni na području srednjovjekovne utvrde Citadele ili kasnoantičkog episkopalnog kompleksa, pružili su mogućnost arheološkoga uvida u zanimljive pojedinosti urbane matrice Jadera koje svojevremeno nisu bile dostupne M. Suiću. Stoga ih ovom prilikom iznosim kao nepoznate tessere povijesnoga mozaika rimskoga grada, kao prilog za sliku Suićevog urbasa, osobito manjih dijelova njegova Forumu ili gradskih zidina. Teme su to koje sam donekle imao prilike već izložiti stručnoj javnosti, ali ne sve u jednoj prilici i ne na jednome mjestu.

Inga Vilogorac Brčić

KULT JUPITRA SABAZIJA NA ISTOČNOJ JADRANSKOJ OBALI

Prve potvrde kulta frigijskoga boga Sabazija datiraju se početkom 1. tisućljeća prije Krista. Stekao je popularnost tijekom rimskoga carskog perioda zahvaljujući sinkretizmu s Jupiterom, posebno u Italiji i u provincijama Galiji i Panoniji. Spomenici iz Histrije i Liburnije zasad su jedina pouzdana svjedočanstva navedenoga kulta na istočnoj jadranskoj obali: zavjetna ruka iz Pole, žrtvenik iz Enone s posvetom Jupiteru Sabaziju Iku te kalup s prikazom sinkretističkog božanstva s obilježjima Sabazija, Serapisa, Jupitera, Asklepija i Amona, nađen u Jaderu. U ovom će izlaganju zavjetna ruka iz Pole

biti nanovo interpretirana te će, nakon revizije spomenutih spomenika, biti definiran sinkretistički religijski kontekst u kojem je kult Jupitra Sabazija postojao u Istriji i Liburniji tijekom 2. i 3. stoljeća poslije Krista.

Josip Višnjić

*NOVE SPOZNAJE O URBANISTIČKOM RAZVOJU ANTIČKE
TARSATIKE I O SUSTAVU CLAUSTRA ALPIUM IULIARUM*

Antička *Tarsatica* i njezina okolica, u više navrata zastupljene u radovima M. Suića, tijekom posljednjeg desetljeća u više su navrata bili poprištem zaštitnih i sustavnih arheoloških istraživanja koja su u velikoj mjeri promijenila dosadašnje spoznaje o tom naselju te uvelike rasvijetlile sliku njegova razvoja. Spomenuta istraživanja provodio je Hrvatski restauratorski zavod, a njima su arheološki istražene strukture koje se na temelju pripadajućih nalaza mogu datirati od 1. pa sve do 5. stoljeća. Među njima se ističu nalazi poput javnih termi građenih u dvije faze, vojnog zapovjedništva – principija, ranokršćanske bazilike ukrašene raskošnim podnim mozaicima, ali i različitih stambenih objekata. Izlaganjem će biti predstavljeni rezultati svih spomenutih istraživanja te prijedlog tumačenja urbanističkog razvoja naselja. Osim toga, bit će predstavljeni i najnoviji rezultati istraživanja na sustavu *Claustra Alpia Iuliarum* s kojima je *Tarsatica*, kao zapovjedno mjesto južnoga sektora tog sustava, bila usko povezana u najprosperitetnijem periodu postojanja.

Jakov Vučić

*REZULTATI ARHEOLOŠKOG ISKOPAVANJA U KATEDRALI
SV. STOŠIJE U ZADRU*

Od srpnja 2006. do ožujka 2007. provedeno je zaštitno istraživanje u dijelu sjevernoga broda katedrale sv. Stošije. Na dijelu prostora koji nije uništen izgradnjom novijih grobnica sačuvani su stratigrafski slojevi formirani u razdoblju od željeznog doba do srednjega vijeka. Od razine živca, koji se nalazi na relativnoj visini -270, do visine -180, slojevi su koji sadrže prapovijesne nalaze. Na visini od -180 do -160 nalaze se ostaci uništene podnice antičke taberne. Iznad podnice taberne, do visine -110, sloj je otpada koji svjedoči o napuštanju dijela objekta. Preko zapuštene građevine izgrađen je novi objekt s kompaktnom cementnom podnicom, a iznad njega mozaik pod ranokršćanske crkve.

POPIS SUDIONIKA

Timka ALIHODŽIĆ, dipl. arh.
Arheološki muzej Zadar
Trg opatice Čike 1
23000 Zadar
talihodzic@amzd.hr

Dr. sc. Kornelija APPIO GIUNIO
Arheološki muzej Zadar
Trg opatice Čike 1
23000 Zadar
kagiunio@amzd.hr

Dr. sc. Jacqueline BALEN
Hrvatsko arheološko društvo i
Arheološki muzej u Zagrebu
Trg Nikole Šubića Zrinskoga 9
10000 Zagreb
E-pošta: jbalen@amz.hr

Dr. sc. Ivan BASIĆ
Odsjek za povijest
Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Splitu
Put iza nove bolnice 10c
21000 Split
E-pošta: ibasic@ffst.hr

Prof. dr. sc. Šime BATOVIĆ
Sveučilište u Zadru

Dr. sc. Vlasta BEGOVIĆ
Institut za arheologiju
Lj. Gaja 32
10000 Zagreb
E-pošta: vlasta.begovic@iarh.hr

Silvia BEKAVAC
Odjel za arheologiju
Sveučilišta u Zadru
Obala kralja Petra Krešimira IV. br. 2
23000 Zadar
E-pošta: s.bekavac1011@gmail.com

Prof. dr. sc. Janko BELOŠEVIĆ
Široka ulica 12
23000 Zadar

Dr. sc. Giulia BOETTO
Centre Camille Iullian
CNRS – Université Aix-Marseille
Aix-en-Provence, France

Prof. DR. SC. Damir BORAS
Sveučilište u Zagrebu
Trg maršala Tita 3
10000 Zagreb
E-pošta: dboras@ffzg.hr

Dr. sc. Ankica BRALIĆ
Odjel za klasičnu filologiju
Sveučilišta u Zadru
Obala kralja Petra Krešimira IV. br. 2
E-pošta: ankbralic@unizd.hr

Prof. dr. sc. Rajko BRATOŽ
Oddelek za zgodovino
Filozofske fakultete
Univerze v Ljubljani
Aškerčeva 2
10000 Ljubljana
E-pošta: Rajko.bratoz@guest.arnes.si

Dr. sc. Davor BULIĆ
Odsjek za povijest
Odjela za humanističke znanosti
Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli
I. Matetića Ronjgova 1
52100 Pula
E-pošta: davor.bulic@unipu.hr

Nikolina BURICA, mag. arh.
Arheološki muzej Zadar
Trg opatice Čike 1
23000 Zadar
E-pošta: nikolina.burica@gmail.com

Prof. dr. sc. Klara BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ
Odsjek za povijest
Odjela za humanističke znanosti
Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli
I. Matetića Ronjgova 1
52100 Pula
E-pošta: kbursic@unipu.hr

Akad. NENAD CAMBI
Zoranićeva 5
21000 Split
E-pošta: nenad.cambi@xnet.hr

Nikola CESARIK
Sveučilište u Zadru
Obala kralja Petra Krešimira IV. br. 2

23000 Zadar
E-pošta: ncesarik@gmail.com

Prof. dr. sc. Slobodan ČAČE
A. Starčevića 8
23000 Zadar
E-pošta: scace1946@gmail.com

Dr. sc. Martina ČELHAR
Odjel za arheologiju
Sveučilišta u Zadru
Obala kralja Petra Krešimira IV. br. 2
23000 Zadar
E-pošta: celhar.martina@gmail.com

Natalija ČONDIĆ, dipl. arh.
Arheološki muzej Zadar
Trg opatice Čike 1
23000 Zadar
ncondic@amzd.hr

Dr. sc. Marko DIZDAR
Institut za arheologiju
Ljudevita Gaja 32
10000 Zagreb
E-pošta: marko.dizdar@iarh.hr

Luka DRAHOTUSKY-BRUKETA
R. Boškovića 22
34000 Požega
E-pošta: lukadbruketa@gmail.com

Dr. sc. Martina DUBOLNIĆ GLAVAN
Zavod za povijesne znanosti HAZU u
Zadru,
Obala kneza Trpimira 8
23000 Zadar
E-pošta: martina.dubolnic@gmail.com

Doc. dr. sc. Tomislav FABIJANIĆ
Odjel za arheologiju
Sveučilište u Zadru
Obala kralja Petra Krešimira IV. br. 2
23000 Zadar
E-pošta: tfabijan@unizd.hr

Dejan FILIPIĆ, mag. arh.
Arheološki muzej Zadar
Trg opatice Čike 1
23000 Zadar
filipi.dejan@gmail.com

Doc. dr. sc. Tomislav GALOVIĆ
Odsjek za povijest
Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu
I. Lučića 3
10000 Zagreb
E-pošta: tgalovic@ffzg.hr

Dr. sc. Ivo GLAVAŠ
Konzervatorski odjel u Šibeniku
Ministarstva kulture Republike Hrvatske
XXXXXXXXXX
E-pošta: ivo.glavas@min-kulture.hr

Vedrana GLAVAŠ
Odjel za arheologiju
Sveučilišta u Zadru
Obala kralja Petra Krešimira IV. br. 2
E-pošta: vedrana.glavas@gmail.com

Prof. dr. sc. Miroslav GLAVIČIĆ
Odjel za arheologiju
Sveučilišta u Zadru
Obala kralja Petra Krešimira IV. br. 2
23000 Zadar
E-pošta: glavicic@unizd.hr

Dr. sc. Smiljan GLUŠČEVIĆ
Arheološki muzej Zadar
Trg opatice Čike 1
23000 Zadar
E-pošta: sgluscevic@amzd.hr

Prof. dr. sc. Hrvoje GRAČANIN
Odsjek za povijest
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
I. Lučića 3
10000 Zagreb
E-pošta: hrvoje.gracanin@gmail.com

Prof. dr. sc. Željko HOLJEVAČ
Odsjek za povijest
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
I. Lučića 3
10000 Zagreb
E-pošta: zholjeva@ffzg.hr

Doc. dr. sc. Mato ILKIĆ
Odjel za arheologiju
Sveučilišta u Zadru

Obala kralja Petra Krešimira IV. br. 2
E-pošta: milkic@unizd.hr

Doc. dr. sc. Ivana JADRIĆ-KUČAN
Odjel za arheologiju
Sveučilišta u Zadru
Obala kralja Petra Krešimira IV. br. 2
sijadric@gmail.com

Prof. dr. sc. Nikola JAKŠIĆ
Put vrela 71
23000 Zadar
E-pošta: njaksic@unizd.hr

Ana JORDAN KNEŽEVIĆ
Ulica dr. Franje Tuđmana 24
E-pošta: aknezevic@unizd.hr

Vedrana JOVIĆ GAZIĆ
Muzej antičkog stakla u Zadru
Poljana Zemaljskog odbora 1
23000 Zadar
E-pošta: vedrana.jovic@mas-zadar.hr

Palma KARKOVIĆ TAKALIĆ
Odsjek za povijest umjetnosti
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Rijeci
Sveučilišna avenija 4
51000 Rijeka
E-pošta: pkarkovic@ffri.hr

Doc. dr. sc. Marija KOLEGA
Odjel za povijest umjetnosti
Sveučilišta u Zadru
Obala kralja Petra Krešimira IV. br. 2
23000 Zadar
E-pošta: kolega@unizd.hr

Jana KOPÁČKOVÁ
Institute of Classical Archaeology
Faculty of Arts
Charles University in Prague
E-mail: epoc@seznam.cz

Prof. dr. sc. Sineva KUKOČ
Odjel za arheologiju
Sveučilišta u Zadru
Obala kralja Petra Krešimira IV. br. 2
23000 Zadar
E-pošta: skukoc@unizd.hr

Prof. dr. sc. Bruna KUNTIĆ-MAKVIĆ
Katedra za staru povijest
Odsjeka za povijest
Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu
I. Lučića 3
10000 Zagreb
E-pošta: bkm@ffzg.hr

Prof. dr. sc. Anamarija KURILIĆ,
Odjel za povijest
Sveučilišta u Zadru
Obala kralja Petra Krešimira IV. br. 2
E-pošta: akurilic2011@gmail.com

Doc. dr. Maurizio LEVAK
Odjel za humanističke znanosti
Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli
I. Matetića Ronjgova 1
E-pošta: maurizio.levak@pu.htnet.hr

Hrvoje MANENICA, dipl. arh.
Arheološki muzej Zadar
Trg opatice Čike 1
23000 Zadar
hmanenica@amzd.hr

Dr. sc. Emilio MARIN
Prorektor za međunarodnu suradnju
HRVATSKO KATOLIČKO SVEUČILIŠTE
Ilica 242
10000 Zagreb
E-pošta: emilio.marin@unicath.com

Dr. sc. Jelena MAROHNIĆ
Odsjek za povijest
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
I. Lučića 3
10000 Zagreb
E-pošta: jmarohni@ffzg.hr

Prof. dr. sc. Dražen MARŠIĆ
Odjel za arheologiju
Sveučilišta u Zadru
Kralja Petra Krešimira IV. Br. 2
23000 Zagreb
E-pošta: drazen.marsic@xnet.hr

Dr. sc. Ivan MATIJAŠIĆ
Scuola normale superiore di Pisa
Piazza dei cavalieri 7

56126 Pisa
E-pošta: ivan.matijasic@sns.it

Prof. dr. sc. Robert MATIJAŠIĆ
Odsjek za povijest
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Ivana Matetića Ronjgova 1
52100 Pula
E-pošta: robert.matijasic@unipu.hr

Dr. sc. Ivan MATIJEVIĆ
Odsjek za povijest
Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Splitu
Put iza nove bolnice 10c
21000 Split
E-pošta: ivan.matijevic@ffst.hr

Prof. dr. sc. Mirjana MATIJEVIĆ SOKOL
Odsjek za povijest
Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu
I. Lučića 3
10000 Zagreb
E-pošta: mmsokol@ffzg.hr

Prof. dr. sc. Salmedin MESIHOVIĆ
Filozofski fakultet
Univerzitet u Sarajevu
Franje Račkoga 1
E-pošta: salmedin10@hotmail.com

Prof. dr. sc. Marina MILIČEVIĆ BRADAČ
Odsjek za arheologiju
Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu
I. Lučića 3
10000 Zagreb
E-pošta: mmilicev@ffzg.hr

Prof. dr. sc. Dino MILINOVIĆ
Odsjek za povijest umjetnosti
Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu
I. Lučića 3
10000 Zagreb
E-pošta: dmilinov@ffzg.hr

Doc. dr. sc. Branko MUŠIĆ
Oddelek za arheologijo
Filozofske fakultete
Univerze v Ljubljani

Aškerčeva 2
SI-1000 Ljubljana
E-pošta: branko.music@ff.uni-lj.si

Prof. dr. sc. Boris OLUJČIĆ
Odsjek za povijest
Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu
I. Lučića 3
10000 Zagreb
E-pošta: bolujic@ffzg.hr

Doc. dr. Jasmina OSTERMAN
Odsjek za povijest
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
I. Lučića 3
10000 Zagreb
E-pošta: josterma@ffzg.hr

Josip PARAT
Hrvatski institut za povijest
Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i
Baranje
Ante Starčevića 8
35000 Slavonski Brod
E-pošta: josip.parat@gmail.com

Mladen PEŠIĆ
Međunarodni centar za podmorsku
arheologiju
Božidara Petranovića 1
23000 Zadar
E-pošta: mpesic@icua.hr

Prof. dr. sc. Marko PETRAK
Katedra za rimsko pravo
Pravnoga fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu
Ćirilometodska 4
10000 Zagreb
E-pošta: mpetrak@pravo.hr

Petra PREDOEVIĆ ZADKOVIĆ
Odsjek za povijest umjetnosti
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Rijeci
Sveučilišna avenija 4
51000 Rijeka
E-pošta: ppredoevic@ffri.hr

Prof. dr. sc. Vlatko PREVIŠIĆ
Dekan
Filozofski fakultet
I. Lučića 3
HR-10000 Zagreb
I. Lučića 3
E-pošta: vprevisi@ffzg.hr

Doc. dr. sc. Ivica PRLENDER
Odsjek za povijest
Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu
I. Lučića 3
10000 Zagreb
E-pošta: ivica.prlender@ffzg.hr

Prof. dr. sc. Nade PROEVA
Институт за историја
Филозофски факултет
Универзитет Св. Кирил и Методиј
Бул. Г. Делчев, бр. 9а
1000 Скопје
Македонија
E-pošta: nproeva@gmail.com

Prof. dr. sc. Irena RADIĆ ROSSI
Odjel za arheologiju
Sveučilišta u Zadru
Obala kralja Petra Krešimira IV. br. 2
23000 Zadar
E-pošta: irradic@unizd.hr

Mate RADOVIĆ, dipl. arh.
Arheološki muzej Zadar
Muzej ninskih starina
Trg Kraljevac 8
23232 Nin
mradovic@amzd.hr

Akad. Tomislav RAUKAR
Aleja pomoraca 11
10000 Zagreb
E-pošta: tomlslav.raukar@zg.t-com.hr

Ante RENDIĆ-MIOČEVIĆ
Ulica grada Vukovara 35
10000 Zagreb
E-pošta: rendicmiocevic@xnet.hr

Prof. dr. sc. Isabel RODÀ de LLANZA
Catedràtica d'Arqueologia
Universitat Autònoma de Barcelona

Departament de Ciències de l'Antiguitat i
de l'Edat Mitjana
Facultat de Lletres
08193 Bellaterra.
E-mail: isabel.roda@uab.cat; iroda@icac.cat

Prof. dr. sc. Mirjana SANADER
Odsjek za arheologiju
Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu
I. Lučića 3
10000 Zagreb
E-pošta: msanader@ffzg.hr

Dr. sc. Ivančica SCHRUNK
E-pošta: idschrunk@stthomas.edu

Zrinka SERVENTI
Odjel za povijest
Sveučilišta u Zadru
Obala kralja Petra Krešimira IV. br. 2
E-pošta: z.serventi@gmail.com

Nikolina STEPAN, mag. arh.
Arheološki muzej Zadar
Trg opatice Čike 1
23000 Zadar
nikolina.puki@gmail.com

Akad. FRANJO ŠANJEK
Kontakova 1
E-pošta: franjo.sanjek@mail.inet.hr

Dr. sc. Marjeta ŠAŠEL KOS
Inštitut za arheologiju
Znanstvenonarizskovalni center SAZU
Novi trg 2
SI-1000 Ljubljana
E-pošta: mkos@zrc-sazu.si

Marina ŠECVIĆ
Gajeva 7
10000 Zagreb
E-pošta: m.segvic@gmail.com

Dr. sc. Berislav ŠTEFANAC
Muzej antičkog stakla
Poljana Zemaljskog odbora 1
23000 Zadar
E-pošta: stefanac@mas-zadar.hr

David ŠTRMELJ, mag. arh.
Arheološki muzej Zadar
Trg opatice Čike 1
23000 Zadar
dstrmelj@yahoo.com

Akad. Željko TOMIČIĆ
E-mail: zeljko.tomicic@iarh.hr

Prof. dr. sc. Ante UGLEŠIĆ
Sveučilište u Zadru
Obala kralja Petra Krešimira IV. br. 2
23000 Zadar
E-pošta: ante.uglesic@unizd.hr

Doc. dr. sc. Trpimir VEDRIŠ
Odsjek za povijest
Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu
I. Lučića 3
10000 Zagreb
E-pošta: tvedris@ffzg.hr

Prof. dr. sc. Pavuša VEŽIĆ
Odjel za povijest umjetnosti
Sveučilište u Zadru
Obala kralja Petra Krešimira IV. br. 2
E-pošta: pavusa.vezic1@zd.t-com.hr

Dr. sc. Inga VILOGORAC BRČIĆ
Odsjek za povijest
Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu
I. Lučića 3
10000 Zagreb
E-mail: ivbrbic@ffzg.hr

Josip VIŠNJIĆ
Odjel za kopnenu arheologiju
Hrvatskog restauratorskog zavoda
Jurišići 7
52342 Svetvinčenat
E-pošta: jvisnjic@h-r-z.hr

Dr. sc. Jakov VUČIĆ
Arheološki muzej Zadar
Trg opatice Čike 1
23000 Zadar
E-pošta: jvucic@amzd.hr

Doc. dr. sc. Dario VUJEVIĆ
Odjel za arheologiju
Sveučilišta u Zadru
Obala kralja Petra Krešimira IV. br. 2
23000 Zadar
E-pošta: dario.vujevic@gmail.com

Morana VUKOVIĆ
Nehajeva 50
23000 Zadar
E-pošta: morana.vukovic@gmail.com

Prof. dr. sc. Marin ZANINOVIĆ
Aleja pomoraca 5
10000 Zagreb

Prof. dr. sc. Gregory ZARO
Department of Anthropology
University of Maine
5773 South Stevens Hall
Orono, Maine 04469-5773, USA
E-pošta: Gregory_Zaro@umit.maine.edu

 press

Filozofski fakultet u Zagrebu
2015.